UNIVERSAL LIBRARY
OU_204773
UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No T81·6 S96 P Accession No T2216

Author సూర్యనారాయణ శాస్త్రి

Title పుష్పల లోకం

This book should be returned on or before the date last marked below

పుష్పలతోఁట

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

1929.

0-8-0.

DEDICATED TO

The departed Secred Soul

—OF—

Sri Sri Krishnadevarayalu varu

Maharajah

—OF—

Wanaparthi Samsthanam,

(NIZAMS)

పుష్పలతోట

రెండే మాటలు.

పద్యములు అల్లనేర్చిన చాపలముచే అప్పుడప్పుడు వ్రాసిన అనిబద్ధకావ్యముల సంపుటమే యీ పువ్వులతోఁట. ఇందలి పద్యములు ముక్కాలు మువ్వీసము భారతి, ఆంధ్ర భారతి, పుష్పమాల, సాహితి, సుజాత, మున్నగు పత్రికలలోఁ బ్రకటితపూర్వములే పునః ప్రకటనము ప్రత్యేకముగాఁ గావించుకొనుట కాజ్ఞయిచ్చినందులకు తత్తత్పత్రికాధిపతులకుఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లర్పించుచున్నాను.

ఏ తద్గ్రంథముద్రణమునకు సహాయపడిన శ్రీరాజా నాయని రంగారావు బహద్దరు (మునగాల) వారి పుత్రికామతల్లియగు సరళాదేవిమహారాణీ (వనపర్తిసంస్థానము) గారికి నాకృతజ్ఞతను వెల్లడించుచున్నాను.

ఈ పొత్తమునఁ బెక్కుతావులందు విశ్రమములు మనః పూర్వకముగాఁ బాటింపఁబడలేదు. అవి ప్రమాదపతితములు గావని మనవి

విధేయుఁడు

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

పట్టాభి రామా ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

పుష్పలతోఁట.

1.	ఆశ్రమప్రాంతములు.	1
2.	సెలయేఱు.	5
3.	చంద్రుఁడు.	6
4.	అభిలాష.	7
5.	కోకిల.	8
6.	భారతీ!	12
7.	కవి-అభినవస్వర్గము.	13
8.	మందమారుతము - ఝంఝామారుతము.	17
9.	ఆంధ్రుఁడా !	21
10.	భావకవి.	23
11.	సినీమా ప్రదర్శనము.	26
12.	జన్మభూమి.	28
13.	ప్రకృతిదృశ్యము.	31
14.	స్వప్నదృశ్యము.	35
15.	పశ్చాత్తాపము.	39
16.	మహాత్ముఁడు.	41
17.	శాపము.	43
18.	విలాసిని.	45
19.	ప్రభాతము.	49
20.	అగురువత్తి.	53
21.	సాంత్వనము.	54
22.	విస్మృతి.	55
23.	పుష్పాపచయము.	57
24.	ఇంద్రచాపము.	60

25. అంధబాలుఁడు. 61
26. ప్రార్థన. 63
27. పంచవన్నెల చిలుక 64
28. మహాసాహసి. 67
29. ప్రియాగమనము. 68
30. ధైర్యస్థాపన. 69
31. సురుచి. 70
32. నా ప్రేమసి. 73
33 మృగతృష్ణ. 74
34. సుందరి. 75
35. మెఱుపుదీఁగ. 76
36. సౌందర్యలుబ్ధుఁడు. 77
37. నామనఃప్రవృత్తి. 78
38. పుణ్యపాపములు. 80
39. కురంగము. 84
40. ద్వీపాంతరవాసము. 85
41. భీతి. 87
42. అపచారము 88
43. బాల్యస్మృతి. 89
44. సందర్శనము. 91
45. కృతఘ్నత. 92
46. మృత్యువు. 93
47. దైవము. 94
48. వేదన. 95
49. వరము. 96
50. తృణకణములు. 97

పువ్వులతోఁట.

ఆశ్రమ ప్రాంతములు.

సీ. చెక్కించి చక్కఁగా సిద్ధంబుగాఁ జేయఁ
గాఁ బడినట్లున్న కందరములు
ప్రతిదినంబును నీరు పట్టి లెస్సగఁ బెంపఁ
బడుచున్నగతిఁ బొల్చు పండ్లచెట్లు
ఇచ్చవచ్చినరీతి ఋషివరుల్ త్రిప్పి కొ
న్నట్లుగాఁ బ్రవహించునట్టి యేళ్ళు
కల్పించి యొక్కనికై యేర్పఱచినట్లు
పొదలుచుండెడు పువ్వుఁబొదరుటిండ్లు

గీ. కలిగి యొకదానిపైని నొక్కటియమర్పఁ
గాఁ బడినరీతి గొమురాయి గండశిలలు
శిల్పినైపుణిఁ జూప రచించినట్లు
ప్రమద మొనరించు నాశ్రమ ప్రాంతములివె !

సీ. భక్తియుక్తంబుగాఁ బాద్యంబు నర్పించు
నెల్లప్పుడీ సెలయేళ్ళ జాళ్ళు
హృదయపూర్వకముగా నిచ్చు నర్ఘ్యంబును
దినదినం బీపూవు దీవెగములు

ఆప్యాయనమ్ముగా నాహార మర్పించుఁ
 జేతికి నీపండ్ల చెట్లగుంపు
ఆర్ద్రచిత్తంబుతో నడుగు సేమంబును
 గలకలఁగూయు నీ పులుఁగుపిండు

గీ. అన్నిటికి నేమి గాని తానచట వెలసి
యుండు శాంతిదేవత మహితోత్సవమునఁ
జెలఁగి యమృత వాక్యముల నాశీర్వదించు
నేగుదెంచెడు నతిథుల బృందములను.

చ. వలదనుమాట లేదెవరు వచ్చిన, నెన్నిదినంబులున్న నోఁ
బలికెడువారులే, రొకరివస్తువు లివ్వనుమాటలేదు, తీ
వెలగమితోడ స్నేహలతఁ బెంచుచునుందురు బాపు' చెప్పఁగా
వలసినదేమి? మానవుని భాగ్యమె కాయట కేగికాంచుటల్.

గీ. ఎపుడు సెలయేటి యొడ్డుల నెగుడు దిగుడు
రాతి బండలఁ గూర్చుండి రాత్రిపగలు
దాఁక నానంద మధుర గీతములు పాడు
చంద్రు ఋషికుమారికలు మహోత్సవమున.

సీ. ఉన్నతికిం బోవుచున్న గొబ్బండుల
 చెట్టుల నరసి వీక్షించుచున్నఁ
బండుల బరువుచే సిండి నేలకు వంగు
 కొమ్మలుగల వృక్షకోటిఁ గన్నఁ

బరులకోసంబె జీవనములు దాల్చుచు
వనయంబుఁ బాఱు వాహినులఁ గన్నఁ
గంటకాదులు తమ్ముఁ గాఁడిన నిశ్చల
త్వమును మానని శిలాతతులఁ గన్న

గీ. మానవుని చిత్తమందు నే మాత్రమైన
జ్ఞానముండిన యెడల నిశ్శంకముగను
సడలిపోదె? తనంత దోషప్రవృత్తి
పరులు బోధింప నక్కఱ పట్టకుండ.

సీ. తాపసేంద్రులకు నిత్యము శుశ్రూషింపఁ
గ వసంతలక్ష్మి జాగ్రత్తనుండు
మునిపుత్త్రికలు గాత్రముల నెత్తి పాడఁబోఁ
గోయిలగమి శ్రుతి వేయుచుండు
బ్రహ్మచారుల వేదపాఠంబులోఁ గీర
బృందంబులు గవళ్ళు దిద్దుచుండు
సామగానమునకు శైలంబు హృదయంబు
గరగి నిర్ఝరములై పఱచుచుండు
గీ. అకృత్రకమనోహరంబులౌ నాకుటీర
కంబులానందరాజ్యశృంగాటకములు
ఋషిజనైక తపోధన క్రీతమైన
యీ ప్రపంచంబు స్వర్గమర్త్యముల సంధి.

గీ. తీరుతీరైన చల్వపందిళ్లు వేసి
రీతి రీతిఁ బూఁదోరణల్ ప్రేలఁగట్టి
వలయు సర్వసన్నాహంబు సలుపఁబడెను
అచట నానందలక్ష్మికి కల్యాణమునకు

గీ. ఒక్కవృక్షంబునకుఁ బూచి యున్నపువ్వు
లొక్కచేనిలోపలఁ బండియున్నపంట
ఒక్కగనియందు జనియించియున్న మణులు
ఈ ప్రదేశానఁ జరియించు నెల్లమంది

శా. సాయాహ్నంబునఁ గొండనాఁగుదరినిన్ సాంధ్యక్రియల్ తీర్పనాఁ
డేయేసాధనలాచరించుకొనిరో ? యేక్షొత్రంలంగాంచిరో ?
ఆయాహానివచించుకొం చుఁజనుచుండ్రదంధమ్ముకాఁగామునుల్
మాయంబోలెను ముండ్లకొమ్మలను దన్నాగాననుత్తించుచున్

ఉ. మావిచిగుళ్లఁగాని సుకుమారలతాతతియందుఁగాని క్రొ
త్తావులు జల్లు పుష్పములతండములందునఁగాని తోఁచునా
చేవ మనోహరత్వమునుశ్రీయుఁగనుంగొనరాదొకింతయున్
దేవళమందుఁ గన్పడెడు దేవునిమోమున నేమిచిత్రమో !

కం. యువతులు యువజనములు నుం
బున్నఁ బొదలఁజేరి పాఠములు చదువుచు రా
త్రి విశేషంబుగఁబోఁగాఁ
బవళింతు రశంకితముగఁ బార్శ్వములందున్.

సెలయేఱు.

గీ. అలలచేతుల నిరుఁగెలంకులకు నొత్తఁ
బడిన రీతిగఁ దగుఁ జెట్లవరుస, లల్ల
వానిత్రాఁకుల గగ్గులుపాటుగొన్న
పొలుపు వహియింపఁ జక్కఁగా మొగ్గఁదొడిగె.

గీ. వాంశికనికుంజకము లేలపాటపాడ
శరవణము పిల్ల నవ్వుల సన్నసేయఁ
గానఁబడునట్లు తమ మోఱకము తెఱంగు
దారి నరికట్టి పెనురాలు బారు దీర్ప.

గీ. మలయపవనాంకురములకు మనసుగదల
నడవిపువ్వుల వేణియందలవరించి
నురుగుగందంబు నెమ్మేను మెఱయనలఁది
యంచపూఁబోండ్లతో మాటలాడుకొనుచు.

గీ. ప్రక్క ప్రక్కల కొదుఁగుచు వారికెల్లఁ
దావకప్రేమరాజ్యంబు ధన్యజన్ముఁ
డైన వేనికి గుత్తకీయంగఁదలఁచి
యేగదో! తెల్పఁగదె! సెలయేటిబోటి!

గీ. నిన్ను నాదు కవిత్వమందిరమునందు
నిలిపి స్వాగత మర్పింతు; నేను గవినిఁ
బ్రకృతి సౌందర్య చిత్రలోపాసకుఁడను
సుకృతవశమున నిన్నుఁ జూచుటలభించె.

చంద్రుఁడు.

గీ. అల్ల మిన్నేటి తీరంబునందుఁ జెలువు
గులుకు మొగిలుకొండల సన్న కోనలోనఁ
బొలుచుచున్నది యొక్క తపోవనంబు
చెలఁగుఁ జందురుఁడను ఋషిశ్రేష్ఠుఁడందు.

క. పరిశుద్ధుఁడు, సర్వకళా
పరిపూర్ణుఁడు, సుందరుండు, ప్రాప్తవయోవి
స్ఫురితుండు, ప్రపంచతమో
హారణసమర్థుండు వెలుఁగునతఁడున్నతుఁడై.

గీ. కనులఁగప్పంగ నిండు జవ్వనపుఁబొగరు
పైఁబడఁగఁ బాఱు రోహిణీపంకజాస్యఁ
గరములం ద్రోయు దాలకుఁ; గాని యాతఁ
డెట్టి ధృతిమంతుఁడో! కౌఁగిలియఁబోఁడు.

గీ. అలరు సాయాహ్నములయందు నాశ్రమంబు
నారుబయలునఁ గూర్చుండి యద్భుతముగఁ
దారకా శిష్యులకుఁ దత్త్వదర్శనములఁ
బండువెన్నెలపేర నుపన్యసించు.

గీ. ఆయుపన్యాసమందలి యంశములకు
సంశయములెల్లఁదీఱఁగా సంతసించి
నిర్మలతుషారమిషమున నింగి నుండి
బాష్పములు గాల్చుచుండిరి వారుగనుల.

అభిలాష.

గీ. పర్వతములందుఁ దిరుగాడ, వానిశిఖర
కోటి వసియింప, సెలయేళ్ళఁ గ్రుంకులిడఁగఁ,
గనఁగ నాయావిశేషముల్ మనసుపుట్టె;
వారిదంబ! కొంపొమ్ము నీపైని నన్ను.

గీ. అలలపై నెక్కి తూఁగుటుయ్యాలలూఁగఁ,
గడలవెలఁదుల గతిరాగములు వినఁగఁ,
బూలతీవల శయనింప, బుద్ధిగలదు
మారుతంబ! కొంపొమ్ము! నమస్కరింతు

గీ. ఆకసమునందుఁబడి వలయములుతిరుగఁ,
బల్లటీల్వేసికొంచును బరువులెత్తఁ,
గొమ్మలందునఁ గూర్చుండి కూయ, బుద్ధి
గలదు కొనిపొందు ననుఁబతంగంబులార!

గీ. తారకాబృంద మండలోద్యానమందు
నీ మృగముతోడ నీతోడనిత్యమాడు
కొనుచు, గంగలోఁబడి యీఁదుకొనుచుఁ, దిరుగ
మనసుగానుండెఁ గొనిపొమ్ము నను మృగాంక!

గీ. శయితదయితుని ముద్దాడు ప్రియయువతినిఁ,
దన్నుఁదలచుచుఁ గూర్చుండి యున్న తన్వి
వెనుకగావచ్చి గిలిగించు ప్రియునిఁ,గాంచ
నాశగలదు గొంపొమ్ము! యనంగ! నన్ను.

కోకిల.

౧

గీ. ఆ వసంతు నాస్థాన గాయకవతంస!
స్వాగతము నీకుఁ గోకిలా! స్వాగతంబు
చాల కాలంబునుండి దర్శనము లేదు
క్రొత్త రీతులు నేర్వంగఁ గోరి పుట్టి
చనితివే యెల్ల కిన్నరాంగనలకడకు?
గానమునఁ గ్రొత్త లేమేని గాంచినావె?
పాడు మొకపాటఁ జెవ్వుల పండువుగను.

౨

నిపుటి యీ దినముల వింటి నీదుపాట
గున్నమామిడినగ్గఁ గూరుచుండి
మరల నట్టివంటి పాట భూమండలమున
వినమిఁ జెవ్వులు త్రుప్పు వట్టెను సఖుండ!
గున్నమామిడిఁ జూచుచునున్న యప్పు
డెల్ల నానాఁటి నీపాట స్మృతికివచ్చి
తియ్యత్రేఁపులు మిక్కిలి త్రేన్పుచుందు.

౩

కుంజతలమందు నొంటిగాఁ గూరుచుండి
మోహగీతంబులను బాడు ముగుదవోలెఁ

దనహృదయవల్లికకు దోహదములు సేసి
ప్రకృతితరుణి పూయింపఁ బుష్పవ్రజంబు
మధురకావ్యంబు వ్రాసి పల్మారుదానిఁ
దానె తనలోనఁ జదువు సత్కవియుఁబోలెఁ
బలుచని మొగిళ్లచేతఁ గప్పఁబడి రేక
పిండుఁ బైపైకిఁ బఱచు భానుండు వోలె
వనతటంబున విహరింపవచ్చు విరహి
బృందములఁ బట్టి పీడింప బెట్టిదముగ
నరుల దిక్కులఁ బన్నెడు మరుఁడువోలె
జీవితరహస్య మెఱిఁగిన జీవివోలె
దుఃఖములు తాఁకిచూడని దొరయుఁబోలెఁ
దఱుముచున్నట్టు లెవ్వరో? త్వరవహించి
పాట పయిఁబాట శరపరంపరగఁ దమిని
మఱచి విశ్వంబు, గీతంబు మఱచి, నిన్నె
మఱచి, పాడుచునుందువు మఱియుమఱియు,
నెంతపాడిన నించుకే నెలుఁగురాయ
దెట్టి పుణ్యంబుఁ దొలిజేసి పుట్టినావొ?
అంతకంతకు మధురమై యడరుఁగాని;
పాడినదె పాడుచున్నను బ్రజలు విసుఁగ
కాదియందున వినినట్లె యాదరింత్రు
తనివిఁదీఱంగ నీపాట వినఁగ మఱియుఁ

"గో" యనుచు నిన్నుఁ గవ్వించి కూయుచుండ్రి
నిజముగా నదృష్టంబన్న నీదికాదె?

౪

భవ్యముగ మావిఁ గూర్చుండి పాడుచుండ
నీవు గీతామృతంబు ఘనీభవించు
నేమొ! లేకున్నఁ మధురుచి యెట్లు గలుగు
మావిపండ్లకుఁ? దీవెలుంద్రావు నేమొ!
లేనిచో నేలపువ్వులం దేనెలూరు?
వాతములు మున్గనో! కానిపక్షమందు
నంతి చల్లఁగ వీచునే? హాయిగదుర

౫

నీవు మృదుళ రవంబెల్ల నిక్కువముగ
గానమా? నూత్న దంపతుల్ కలసిచదువు
చారు శృంగార కావ్యమా? సహజమధుర
వాక్యమా? యీసకలమునా? ప్రతివచింపు
మాకు రాదేల? నీకట్లు మధురరుతము
ఏమహాత్ముల సేవించి యీదృశముగ
హృదయ సమ్మోహ విద్య నార్జించినావు?

౬

వినఁగ వినఁగ భవద్గానమును నపూర్వ
భాషయందున్న ప్రకృతి కావ్యంబునందుఁ
గ్రాలు రసఘట్టములను బారాయణంబు
సేయుచున్నట్లు నాకుఁ దోఁచెదవు పికమ!

నీవు లేకున్న ఋతువులు నిశ్చయముగఁ
బ్రియుఁడు పరదేశముననున్న ప్రియలుసుమ్ము!
నీవు లేకున్న దేశంబు నిశ్చయముగ
వాక్కుపడిపోయిన సమగ్ర పండితుండు.

భారతి!

శా. కేలందాలిచి వల్లకిన్, శ్రుతినిఁగా గీలించి యుత్సాహము
ద్వేలంబై రసవాహినుల్ పఱవఁగా దీపించుగాంధర్వ వి
ద్యాలాభంబుగడించికూడ నిపుడేతద్భావ గీతచ్ఛలం
బాలాపింతువ దేటికమ్మ! విరసంబౌ గానమో భారతీ!

గీ. వేద ఋషులకుఁ గాళిదాసాదిదివ్య
కవులకున్నతిఁ గూర్చు నీగానతటిని
అకట! దుష్కాలపు టెడారులందుఁ జిక్కి
దేవి! యుడఁగెను మాదురదృష్టకలన.

మ. తొలుతం బాడుచునున్న వీణియనొగిన్ దూరంబుగాఁ
ద్రోసితో?
అలనీగాన రహస్యముం దెలియు సభ్యశ్రేణి లేరంచుఁ దం
తులనన్నింటిని మార్చివైచితివొ? యీనూత్నప్రజాశ్రేణికో
చ్చెల! యీగానముగాని నచ్చదనుచుం జేకొంటొ? యీ
కిన్నెరన్.

కవి—అభినవస్వర్గము.

గీ. విశ్వమున లేనిభాషలో విస్తరించి
చేతనాచేతనంబులు చెప్పుకొనెడు
స్వస్వజీవితకథలు పరిశాంతముగను
విని వచింతువు మాకుఁ గవి! నమస్సు.

గీ. దివ్యదృష్టివహించితో? దేవతావ
రంబుఁగంటివో ? పరులనేత్రంబులకును
గోచరింపని క్రొత్తలు గోచరించు
గోచరింపని మాధురి గోచరించు.

సీ. సృజియింపఁజదుర వీక్షితిమండలమునందుఁ
బ్రకృతికాంత యసూయపడ సపత్నిఁ
గట్టఁగాఁజాలు దాకాశగంగఁ జరింప
మేలిమిబంగారు పూలతెప్పఁ
జదువఁగాఁగలుగుదు జంతుసంతతి చిత్త
మందలి భావరహస్యలిపినిఁ
జూపింపఁగలవు నీ సూక్ష్మదర్శినిచేత
దిక్కుల కావలిదేశములను

గీ. గడిమిఁ జేయంగలవు నేల విడిచి సాము
నెగురుదువు రెక్కలును లేక గగనవీధి

భూమిలోపలి కీఁడుచుఁ బోవఁగలవు
ఎచటనేర్చితీ విద్య? యోయీ కవీంద్ర!

చ. నడచుచున్నఁ గ్రింద, గగనంబునఁ బువ్వుల తేరిమీఁద నె
ట్లెడ విహరించుచున్నయటులేయగపట్టెద ; వెల్లమందితో
నుడుగక కూడి పూసికొనియుం దిరుగాడుచున్న నెప్పుడుఁ గ
మడుఁగునుగట్టుకొన్నఁ గలె మాడుఁగనంబడుదయ్య! సత్కవీ.

చ. అనృతముగాదు నీపలుకునట్టి దొకింతయు సూనృతంబుఁగా
దును; మరి నీయొనర్చునది దుష్కృతముం గా సుకృతంబుగాని గా
దును; దగ నివ్వు దెల్పునది దొడ్డ యనీతియు నీతియేనిఁ గా
దును, నిఁకఁ బుణ్యపాపములు తోఁకి కవు నీగడ పంగవీశ్వరా!

గీ. సర్వసాధారణంబుగా సంభవించు
బుణ్యపాపలోకాలకుఁ బోవు నీవు
సత్కవులకై సృజింపించె స్వర్గమొండు
బ్రహ్మరాణి యాశ్రిత పక్షపాతమునను.

సీ. వేయితంత్రులు గల వీణియ మీటుచుఁ
బాటపాడుచునుండుఁ బ్రకృతిలక్ష్మి
పదివేల రేకుల బంగారు తమ్ములు
గలిగి శోభిల్లు శృంగారతటిని
లక్షసంఖ్యాక కళాశ్రేణిఁ గురియుచా
నందంబు సంధించుఁ జందురుండు

పదిలక్ష జాతుల ఫలపుష్పదళములం
దనరారుచుండును దరుచయంబు

గీ. తోఁటమాలీలుగా మన్మథుండురతియుఁ
బొలుచు 'శృంగారవన' మనుపూలతోఁట
యెల్లవస్తువు లచ్చట సృష్టికర్త
వ్రాయువరవడి తలకట్టు వ్రాలుసుమ్ము.

సీ. నవరత్న తరువుల నయనోత్సవంబైన
మవ్వంపుఁ బువ్వుల మరగికోసి
బాగైన యింద్రచాపపుఁ దూఁగు టుయ్యాల
లందుఁ గివ్వాన వలయముగ నూఁగి
మెఱుఁగారు తొలుకారు మెఱుఁగుల పొదరిండ్ల
మొత్తంబులకు నొక్క మొగినిముఁగి
పరిమళవాహినీ వాస్తరంగములందుఁ
గేరింత గొట్టుచుఁ గ్రీడసలిపి

గీ. యచటఁ దమకై నిరీక్షించు నట్టి దివ్య
కన్యకారత్నములతోడఁ గవులుగూడి
యనుభవించుచు నత్యంత మైనసౌఖ్య
మపునరావృత్తి నాస్వర్గ మందునుండ్రు.

మ. చెలువంపుంగనియై విరాజిలెడు నాశృంగారపుందోఁటలోఁ
గులుకుంబ్రాయపుబోంట్లతోఁగలిసిచెక్కుంజెక్కునన్ రాయఁగం
రలతంగేలఁ బెనంచి రమ్యముగ నానానర్మసల్లాపముల్
వలపుంజిమ్మఁగ ముద్దులంగొనుచునున్ వర్తిల్లదో సత్కవీ!

గీ. కోటిమణుఁగుల పుణ్యంబుఁ గూడఁబెట్టు
ధార్మికుండేని యెల్ల విద్యలను నూఱి
త్రాగిన బుధుండునేని సత్యము వచింతు
సత్కవీ! నిన్నుఁ బోలంగఁ జాలఁడెపుడు.

కం. తినఁగా నన్నముఁ, గట్టం
గను బట్టయునుం బరుండఁగా మంచంబుం
గనకున్నను లేఁడుసుమీ!
నినువంటి యదృష్టశాలి నిజమునకుఁ గవీ!

మందమారుతము—
ఝంఝామారుతము.

౧

గీ. తన సహస్రామృతకరాబ్జతతిని జాఁచి
ప్రకృతిమాత స్వకీయపుత్త్రికలఁ బ్రీతి
మొలకఁ గౌఁగిటికిం జేర్చుచున్న దేమొ?
స్వర్గమును బొంది నందనవనమునందు
నమరయువతుల కేళీవిహారములకు
మరగి తత్కథల్ వర్ణించు సరసకవుల
యమలరసవత్ప్రబంధ పద్యంబులేమొ?
వలపుఁ గొనియున్న నూత్నదంపతుల భావ
బంధురమగు రహస్యంపు భాషలేమొ!
దట్టముగ మింట వ్యాపించి మొట్టమొదట
ఖండఖండంబులై క్రమక్రమము గాను
కరఁగి కరఁగి యణుత్వంబుఁ గని యగోచ
రంబులయిపోయిన వలాహకంబులేమొ!
పటుతిరస్కరిణీ పరిభావమున డాఁగి
పైఁటచెఱఁగులఁ దాఁకు స్వర్వనితలేమొ?
కానిచో నింత హాయియుం గాని యింత
కమ్మఁదనమింత మెత్తఁదనమ్ము, నింత

చల్లఁదన, మింత మోహాతిశయముగాని
మానవులకిచ్చునే? మందమారుతము లు
ఎవఁడు కల్పించె వీనికి నిట్టి మహిమ!

౨

ఓయి మందానిలంబ! నిన్నొక్కమాట
యడుగఁదలఁచితి; నీవు బ్రహ్మాండమెల్లఁ
దఱచు తాల్చి సహస్రావతారములను
దిఱుగు చుందువు గద ప్రతిదినముఁబనిగఁ
గలదు పదునాల్గుభువనముల్ కాక కవి శి
ఖామణులకుఁ బ్రత్యేకలోకమని విందు
నచటి శృంగారవనముల కరిగినావె?
చెప్పుమా! నాకుఁ దత్తద్విశేషములను
బ్రథిత చారిత్ర గంధ సంవాసితమయి
పుడమిమహాకాల భూకంపములనడంగి
పాడువడిన పురాతన పట్టణములు
గంటివే? తెల్పు నాకుఁ దత్కాలనెల్ల
నర్థమెఱుఁగని పరభాషలందుఁజెందఁగు
మంచి కబ్బంపుఁదోఁటల మసలినావె?
చెప్పుమా! నాకుఁదత్త ద్విశేషములను
నీపరీమళమంతయు నిశ్చయముగ
వాని సంబంధియనుచు భావనమొనర్తు

మరియు నిన్ను రహస్యంపుమాటయొక్క-
టడిగెదను గాదు నాక సత్యముపచింపు
మానినీరత్నములను సమర్పణంబు
సేసిప్రియులకుఁ గొన్న విశేషపుణ్య
పరిమళముగాదె? యీనీదు పరిమళంబు.

3

ఓమరుద్దేవ! విశ్వమహోత్సవంబు
నెఱపుదువు సౌమ్యమూర్తివై నింగిమెఱసి
యట్టి తఱులందు లేఁదు నీ యట్టిఁడనుచుఁ
బ్రజలునుతియింత్రునిను జగత్ప్రాణమ వని
కాని యున్నట్టులుండె యకారణముగ
మిక్కిలి భయంకరంబుగా మేను పెంచి
తరులఁ బెఱుకుచు సౌధముల్ విఱుఁగదన్ను
చిండ్లకప్పులు లేపుచు నెల్లకొండ
లూచముట్టఁగఁ గదల నుఱ్ఱూఁతలూఁపి
వేయుదువ, యంతకంతకుఁ బెరుగనోడలు
పీనుఁగుం బెంట జేయుచు విశ్వమెల్ల
మ్రింగ వేమొగంబుల హుంకరించుకొనుచు
వచ్చుచున్నచందంబునఁ గన్పడెదు త్రుటిని
మరియొకప్పుడు వహ్నితో మైత్రిసేసి
చేతమందు లేశముఁ బాపభీతిలేక

లోకసంహారమునకుఁ జాలుదువు మిగుల
బాల్యదశయందు నినుఁగన్న వారలెవరు
నిట్లగుదువంచుఁ గలనైన నెంచియుండ
రీవు కంటికిఁ గాన్పింప నిట్టివేళ
జనులు కడకండలుగ నిన్నుఁ జలుపకుందె?

౪

ఒడ లెఱుంగని సివమెత్తి పుడమిఁ బాడు
పఱచి తుదకుఁ బశ్చాత్తాపపడుచునున్న
కరణి నుఱుముల మెఱుఁగెత్తి తెరతెరలుగ
వాన కన్నీరు వరదలై పాఱుచుండ
నెవ్వరికి నాపఁగా రాక యేడ్తు; కాని
యేమిలాభంబు గలుగు నీ యేడ్పుచేత
నష్టముంగొన్న బీద జనంబులకును?

౫

అట్టి సుప్రసన్నాకృతి వట్టిమృదుళ
సరళ సుస్వభావుఁడ వట్టి శాంతమతివి
కాంచుచుండంగనే యిట్లు కాలమృత్యు
వునకు నపరావతారంబవో! యనంగ
నుగ్రమూర్తివై చరియించుచుందువేల?

ఆంధ్రుఁడా !

గీ. ఆంధ్రుఁడను నేను : నా భాష యాంధ్రభాష ;
ఆంధ్ర దేశంబు నాది ; యటంచు, నీవు
మఱచిపోవోయి యాంధ్రుఁడా ! మఱియ కేమి ?
సర్వమధురంబు గద నీదు చందమెల్ల.

సీ. కలముచేఁ గత్తిచేఁ గలఁచి దిగ్విజయంబు
రచియించు శ్రీకృష్ణరాయపతికి
తెలుఁగునకమృతంబుఁ జిలికి జీవముపోసి
తేర్చు కవిబ్రహ్మ తిక్కకవికి
అన్యదేశ్యుల కవశ్యాధ్యేయమగు గీత
రచన సేసిన త్యాగరాజకృతికి
అనినుండి పాఱివచ్చిన భర్తనెగ్గాడి
యీసడించిన మానరాశి యువతి

గీ. కిట్టి పుణ్యాత్ములను గాంచినట్టి దేవి
యాంధ్రమాతకుఁ దీర్తు వేలా ? ఋణంబుఁ
బ్రతిదినంబును సుకవితారసముతోడఁ
దర్పణము సేసి సలుపు వందనములాంధ్ర !

ఉ. తేఁకువ నీదు పూర్వుల మదింగొని సాంఘిక రాజకీయ భా
షాకళలందువారల విజాత్యమహోన్నతినిం దలంచుచున్

నీకుఁగలట్టి పెక్కుప్రతిభ నీదునిగూఢప్రశక్తిఁ జూపి ప్రి
త్యేకతనిల్పుమోయి! పరదేశ్యులు నిన్నునుదాహరింపఁగన్.

శా. శూరుల్ పందలు గారు; కార్యములదక్షుల్, కారువా
క్యారులున్;
సారోదారులు, గారుదుర్బలులు;నస్వార్థుల్ స్వలాభాతురుల్
గా, రీయాంధ్రులటన్న తొల్లిటి శుభఖ్యాతిన్ మహాదేవి న
ట్లారాధింపఁగదోయి!నీదుప్రతికార్యారంభమం దాంధ్రుఁడా!

గీ. ఆంధ్రులన సాంధ్రభాషనా నాంధ్రదేశ
మనిన నుప్పొంగవలదె! నీయంగకములు
అన్యులాంధ్రులు గామికి నాత్మలందు
వగచుకొనునట్లు చేయంగవలదె? యాంధ్ర!

భావకవి.

కం. తెలఁగొక్కఁ కవిత యెవ్వని
పలుకులు వారికె రుచించుఁ బరులవి చెవికిన్
ములుకులుగఁ దోఁచు నమృతపు
గుళికలుగానున్న నెట్టి ఘోరమొ! కనుఁడీ!

సీ. తనదుపలుకులు క్రొత్తకుందనపుఁ దునుక
లితరులవి గాజుముక్కల, యెల్లతనదు
పద్యములు ద్రాక్షగుత్తులు; పరులవెల్ల
ముసిఁడిపండులుగాఁ దలపోయుచుండు

గీ. తనదు భావంబు నెఱుఁగలేరనుచు వగచుఁ;
దనదు చదువని వప్రయోజనము లనుచు,
దనదు శూన్యతఁ బరిపూర్ణతనుగ నెంచుఁ;
దనదు నజ్ఞత రసికత యనుచుఁ దలఁచు ;

కం. తనదగు కవనరసాయన
మునకై దేశంబు దప్పిఁగొందిన దేమో!
పనిపాటులు లేనట్టులు
ననునిమిషము గిలుకుచుండు నయ్యైకయితల్

సీ. తానొకండె భాషాలతోద్యానమందుఁ
దోఁటమాలిగ భావించు; దోహదముల

నూతనములైన ఫలపుష్ప జాతిగణముఁ
బెద్ద సృజియింతునని విఱ్ఱవీఁగుచుండు

గీ. మెఱుఁగుఁబూఁతలు పెట్టి చూపఱకుఁ గనక
మనుచు నిత్తడిఁ జూపి వంచనము జేయు
బుధులు నిలఁబెట్టి యడుగఁగాఁ బూకరించి
మీకుఁ దెలియద యని చిఱ్ఱిమిఱ్ఱిచూచు

గీ. హృదయమున నచ్చు గ్రుద్దిన ట్లెదుట నిలిచి
తాండవించు చున్నట్లు చిత్రఫలకంబు
భావమును బ్రదర్శింపఁగా భాష రాక
యదుకు వెట్టుచునుండు నాయాయిగత్తెః.

గీ. తలయుఁ దోఁకయు లేని మిథ్యామనోహ
రార్థములు పడికట్టుగా శ్లేవకతవక
భావములు కూర్చి కబ్బముల్ వ్రాయుచుండు
నేందు కీతండు వ్రాసె నిస్సీ ! యనంగ.

గీ. వీనికవిత నాస్వాదింపఁగా నె కొంత
మంది జన్మించినారు భూమండలమున
వారికోసంబె యాతండు పరిభవమొందె
నాయదృష్టంబు వర్ణింప నలవిగాదు.

గీ. ప్రాఁతపుంతనె ప్రాఁకాడవలయు ననను
గ్రొత్తరీతులఁ జెప్పింపఁగూడ దనను
శక్తి నార్జించి వ్రాయఁగాఁ జాలినట్టి
వారి కర్పింతు నెద నమస్కారశతము.

"సినిమా" ప్రదర్శనము.

గీ. నాఁడు పున్నమరేయి, మామేడమీఁదఁ
బాఱు వెన్నెల బయలఁ గూర్చుండ నన్ను
నావిశాలాంబరమునకు నక్షియుగము
పిలుచుకొనిపోయె వింతఁ జూపింతు ననుచు.

గీ. చందురుని తేటవెన్నెలజాలుతరఁగ
గముల కెదురీఁదుకొనుచు మీనములవోలె
మంచుబొట్టులవిరివాన ముంచఁ దడిసి
చనఁగ నచ్చట నొకప్రదర్శనము జరిగె.

గీ. అల్ల పినువాకదరుల బయళ్ళయందు
పైరపచ్చిక మేయుచు బలసి పొదుఁగు
వ్రేగుపడఁగ మెలమెల్ల నేగుచుండు
నాల గుమివలెఁ, దారతమ్యంబు విడిచి
పైపయిం బేర్పఁబడు రాతిబండలు గల
చిన్నగుట్టలు వలె; నాల్గు చెఱఁగులందు
నేకగతి రంగు కలియని కోకలువలె;
నాకసపు సంద్రిముంచుఁ బ్రియాంశమైన
చంద్రిసాక కెత్తిన తెరచాపలువలెఁ;
జుక్కలవెలంది మొత్తంబు సొగసుదోఁప

మొగము దమ్ముల(గొను మేలిముసు(గులవలె;
సత్కవులు కీర్తి సతులతో సంచరించు
పుష్పక విమానములవలె(, బుణ్యలబ్ధ
కామరూపంబు(గొని ముజ్జగముల(దిరుగు
సిద్ధపురుషులువలె(, బరిశుద్ధమైన
తాపసుల చిత్తములు దాల్చు రూపులువలె;
దిగ్వధూటులు బయలునం దివిరి యాఱ
వైచు కద్దరు చీరలు వలెను; గళల(
గురియు శశిబాలకుని పొత్తిగుడ్డలువలె(
పొలుచు మిన్నేటి సైకత భూములువలె;
మెఱయు (1) నభ్రక పత్త్రింపు(బొరలువలెను;
బ్రకృతిసతి మందహాస తరంగలువలె:
మరియు(బెక్కు తెఱంగుల మంచిమంచి
జలద * చిత్రంబులను నభోజవనికపయి
మంత్రిగాని విధంబున మార్చిమార్చి
చూపుచుండంగ నెవ్వ(డో చూచినాడ.

గీ. తత్ప్రదర్శన దృశ్యకథానకంబు(
దానిరమణీయమగు సంవిధానకంబు(
బ్రస్ఫుటాక్షరముల వ్రాయ(బడమి నెందు(
దెలియలేకుంటి(గాని పొందితి ముదంబు.

---

(1) అభ్రమే అభ్రకము=ఆకాశము. ఆకాశమను అభ్రకపు రేకు.
* Films.

జన్మభూమి.

గీ. కనులు గానక తనబిడ్డలను గ్రసించు
నాఁడు బెబ్బులిపురుటాలి కాత్మదేహ
మొసఁగినట్టి యాస్వార్థశూన్యుఁడు దయాబ్ధి
బుద్ధుఁ డుదయించె నీ స్వర్ణభూమియందు.

గీ. తారకాచంద్రసూర్యులు తమతపోవి
శాలతేజస్సు చాలమిం జాలఁగుంద
దేవదేవుని దర్శించి దేహమర్త్య
ముగనిడిన ఋషులీపుణ్యభూమివారు

గీ. చక్కనగు మాతృశక్తి హస్తమునఁ బూని
పోలెఁ బాషాణముల దారువులను బ్రా
ములన బోసి యాడించు నపూర్వశిల్పి
ముఖ్యులు జనించి రీస్వర్గభూమియందు

గీ. వీణఁ జేఁబూని మఱచియీ విశ్వమెల్ల
భక్తిమెయిఁబాడి ప్రాంతపర్వతముహ్లాదయు
మిది కరఁగి యేఱులై పాఱునట్లు సేసి
పొలుచు గాయకు లీదివ్యభూమివారు.

గీ. పాణి ధర్మపతాక నాఁ బట్టి శాత
ఖడ్గ మాహవక్షోణి కఖండభక్తిఁ
దమ్ము బలినిచ్చుకొన్న నిస్తంద్రశౌర్య
ధామములు పుట్టె రీక్షాత్రభూమియందు

గీ. విశ్వజాతికి నొకఒడిం బెట్టి వారి
కొక్కటుపారముం జెప్పి యుచ్చకంఠ
మునను బాడించిన యఖండపూజ్యశేము
షీమహామునవంతు లీజ్ఞానభూమివారు.

గీ. అలప్రజారాధనమున కర్ధాంగిఁ బరమ
సాధ్వి నిండుచూలాలి నిశ్శంకముగను
నడవిపా ల్సేసి దుఃఖింపనైన వెఱచు
భూధవుఁడు రాముఁ డీయార్యభూమివాఁడు.

గీ. ఆమహాత్ముల పూతతేజోబ్ధియందు
గెరటములము గాకున్న శీకరములమని
యైన గర్వింపవచ్చు; సింహావలోక
నంబుఁ గావించి చూచికొనంగరాదె ?

గీ. ఖండఖండాంతరముల నఖండమైన
యీదృశైశ్వర్యవిస్ఫూర్తి యెందులేదు

కన్నుగట్టుచునున్నది ; కాని శ్వేత
జాతి కిది హరింపఁగనైన శక్తిలేదు

గీ. పెక్కుజన్మలనుండియుఁ బేరుకొన్న
పాపములు, గడ్డకట్టిన తాపములున,
విచ్చిపోవు, ఁ జెయెత్తి యావేశమునను
మ్రొక్కుఁడీ! జన్మభూమి కోపుణ్యులార!

ప్రకృతిదృశ్యము.

గీ. చుట్టుగోటల బంధించి కట్టుకొన్న
పైఁడిమేడల, చిత్రనాలమాఁడుగులను,
నంతిపురములయందు నహర్నిశంబుఁ
గాపురముఁ జేయుచున్న భూకాంతులార!
ఆసనంబుల కంటుకొన్నట్లు కూరు
చుండి రొక్కంబు లెక్కించు చూపిరాడ
కర్ధరాత్రంబు దాఁక నన్యంబు గనమి
వెండి బంగారములు తప్ప విశ్వమందు
వేఱులేదని తలఁచు కుబేరులార!
దీపములు పెట్టి రేలునుం దీఱకుండ
లేకరులచేత వ్రాయించు చేకరీతిఁ
గసరికొట్టుచు సంతృప్తిఁగనక పనికి
జాచిఱంపానఁ బట్టుచుఁ బ్రతినిమిషముఁ
దాసె దేవతలుగను జిత్తమునఁ దలఁచి
ప్రభుతఁ బ్రకటించు నధికారివర్యులార!
సర్వకాలంబు మీ సౌధజాలమందె
కడపుచున్నార, లన్యలోకంబు గలద;
టంచుఁ గూడ నెఱింగినయట్లు లేదు.
ప్రకృతిదృశ్యంబులను జూడవచ్చు మీకు

రండు ! మాగ్రామటేకుటీరములవైపుఁ
గనుఁడీ! యొకసారి మీఁదుచూడ్కి నిగుడ్చి
కొండ చిలువలు పగిదిఁ గుటిలగతిని
శైలములఁబాఱు సెలయేళ్ళజాలు లవిగో!
వృక్షములనీడ నెమరులు వేసికొనుచు
హాయిగాఁ బండుకొనియున్న యావులవిగో!
పరులు దెలియఁజాలని క్రొత్తభాషలోన
ముచ్చటలు చెప్పుకొనుచున్న పులుఁగులవిగో!
రండు! మఱికొంత దూర మాప్రక్కఁ గనుఁడు.
తడపలును దారములును నల్గడలఁ దిరిగి
తెచ్చుకొని గూండ్లనల్లుకొను పిచ్చుకలివిగో!
గాలి కెదురుగఁ బడగెత్తి కమ్మనైన
వాయువులు మ్రింగుచున్నట్టి పాము లవిగో!
ముండ్లచెట్లకు నెగఁబ్రాఁకి ముందుగాళ్ళ
నాఁకు జొంపంబులను మేయు మేఁక లవిగో!
చూపు మరలించి యింక నీవైపుఁ గనుఁడు
పువ్వు నిగ్గుల కలికల నవ్వు మొగము
లూఁప చిగురాకుఁజేతుల నొండొరువుల
దగ్గఱకుఁ బిల్చుకొనుచున్న తరువు లవిగో!
పాలుత్రావెడు దాఁకనుం గాలునిలక
చంగు చంగున దాటు చాశాముఖములఁ

దోఁకలెత్తుక పఱచు నాదూడలవిగో!
పైరుమేయుచుఁ బచ్చికపట్ల బంతి
వాఁకె నెదురైన వెలుగులం గాదకుటిక్రె
నగిరి దుముకుచున్నవి మృగములవిగో!

తలనుఁ బైకెత్తి యిఁక పియుత్తలముఁ గనుచు.
పల్లటీల్వేయుచును మేసుపంక్తి దాఁటి
పోవుచున్నవి యేలోకమునకో, యింక
మరల మనకగపడవు పావురములవిగో!
రెక్కలను జాఁచుకొని యంతరిక్షసీమఁ
గనఁగ వలయాకృతిఁ జరించు గ్రద్దలవిగో!
ముక్కుతోఁ బట్టి సన్ననిపుడక యొకటి
యాకసమునందు బరువెత్తు కాకి యదిగో!
యిదిగో! యీవైపు దృష్టి పాఱించి కనుఁడు.
ఇప్పటప్పటఁ దిరుగాడి యెరను దెచ్చి
పాత్రమునఁ గిచకిచలాడు చహముహాంక
డాసి నోటినిఁ దెఱచు పిల్లలకు నోటఁ
జొనిపి తమనోటియెరనిచ్చు శుకములవిగో!
కాయలను గొట్టివేయుచు గంతులిడుచు
నుల్లసమునఁ జెట్లఁ జరించు నుడుతలవిగో!
చెపుగా గడ్డిపట్టిన యెడ్లు నవిగో!
మిటమిటని మిట్టిపడుచుండె మిడుతలవిగో!

రండు మరికొంతదవ్వుఁ గాంచుఁడు మరియు
బీటఁ బశువులు మేపుచుఁ గూటిబిళ్ళ
లాడుచున్న కాఁపరిపిల్లలరుగో ! కనుఁడు
దూరగత్తు లొండొరులు తనవారిఁ గూర్చి
పిల్చుకొనిపోవ గొంతుక వేసినట్టి
కేకలే వేయుచున్నారు కెరలియరుగో !
కొత్తగాఁ గట్టినార లాకోడెదూడ
లాగుచున్నది బండిఁ బల్లమున కదిగో!
యమునివలె దున్నపై నెక్కి యరుగుచుండె
గొడ్ల కాపరివాఁడదుగో ! యొకండు
ఇదిగో! యీవైపు దృష్టిఁ బంచి కనుఁడు
కలువుపయిఁ బండుకొనుపిల్ల కోఁతివేల
నేరిటినుచుండెఁ గొమ్మపై నదిగో ! కోఁతి ;
దోసెలను గాల్చుచు నొకర్త తొరివపరిక
నమ్ముచున్నది పిల్లల కదిగో ! యవ్వ
కూరగాయల కావళ్ళ వారు పట్ట
ణమున నమ్మంగ వెళ్లుచున్నా రరుగో !
చెఱువుగట్టున బైరాగి చెట్టునీడ
వేషమును దిద్దుచున్నాఁడు వీఁకనదుగో !
ఇంక నెన్నేనిఁ గనుఁడోయి కింపుసొంపు
దృశ్యములు గానఁబడుచుండు నిచట మీకు.
విలువఁ గట్టుఁడు మీసౌధములకు మాదు
గడిసెలకుఁ బక్షపాతంబుఁ గొనక మీరె

స్వప్నదృశ్యము.

గీ. కన్నులందేదో! ప్రాకాడుచున్న భాతిఁ;
జూడ్కి మాఫ్రులపరువెత్తువేడ్కఁ బాఁపి
వెనుక కెవ్వండో? పగ్గాల బిగుచుపోల్కి
వెనుకఁ బొంచుండి యెవ్వఁడో! గనఁగరాక
మోహజాలంబు విసరి నాబోధయుక్త
మానసము లాగుచుండిన మాద్రి, నాదు
నయనగోళంబులను మూసి నాసమస్త
మింద్రియార్థంబు లెవఁడో! హరించుచున్న
త్రోవఁ, దోపించి క్రమముగా మాఁటి నిద్ర
హృత్కవాటంబు బంధించె, నేనొకండఁ
గాని యన్యుండు లేఁడ యొక్కరుఁడు నేని
నేగితిని శాంతముగను మధ్యేగృహంబు

గీ. శాంతిపాలిత మానందకాంతిదీప్త
మైన యాధామ మందు నేనాడుకొంటి
నో? యపుడు పాడుకొంటినో! యోలలాడు
కొంటినో? విభజించి వాక్రువ్వఁజాల

గీ. కొంతసేపటి కొక దివ్యకాంత లలిత
మూర్తి చనుదెంచి కైదండఁబూనె, మేము

పుష్పరథమునఁ గూర్చుండి పోవుచుంటి
మాకసంబున నానంద మతిశయింప.

గీ. తారకలు రమ్యవేషముల్ తాల్చి యొకట
జలదయవనిక లెత్తంగ సరసగతుల
నాటపాటల మెప్పొంద నాటకంబు
నభినయించెను శాంతిరసాత్మకంబు.

సీ. చదలేటి దరులఁ బచ్చని పట్టులఁ దన
మృగముతోఁ గ్రీడించు నిందుమూర్తి
మెఱుఁగుపిండుకు నాట్యపరికరంబుగ గాన
మును నేర్పు కిన్నరీజనచయంబు
గిరిశృంగముల నిల్చి ధరియించి తమవృంబు
ప్రకృతి వక్కాణించు రవికరములు
తమతమతారతమ్యమునకై యన్యోన్య
మాలంబొనర్చు సమస్తకళలు

గీ. పువ్వులవిమానముల నెక్కి వ్యోమవీథిఁ
గెరలి విహరించు సుకవులకీర్తిసతులు
మనసునకు వేడ్కఁ బుట్టింపఁ గనుచుఁ గనుచుఁ
జనితి మాస్వర్గమునకు ముచ్చటలు గొనుచు.

గీ. మలయమారుతముల గూఢమంత్రశక్తి
చలివెలుఁగువెల్గులందలి చలువపసను

నాపికాలాపముల రహస్యార్థభంగి
నొకట వివరించుచుండిరి యువతులచట.

గీ. అంత నాకాంత పులకించి యన్వహంబు
రథముపై నన్నుఁ గొని యిట్టిరంగములను
నాకుఁ జూపింపఁగదవోయి ! నాథ ! యనుచు
గాటముగ నొక్కి మోవి నక్కౌఁగిలించె.

... ...

గీ. స్వర్గముననుండి పుడమిపైఁ బడితిఁ; బుడమి
నుండి పాతాళమును జొచ్చియుంటి; నచటి
నుండి యత్యథోలోకంబు నొందినాఁడ
నొక్కవ్రేల్మిడి నాయభాగ్యోచ్చయమున.

పశ్చాత్తాపము.

౧

ఉదిక్త పరిశుభ్రముగ నార్చియున్న నాదు
జీవితచరిత్ర మను తెల్లగోవతిపయిఁ
గనఁబడియుఁ గానఁబడకున్న గతిని మాపి
తొంటి చెడుగులమఱకలు తోఁపఁ, గాంచి
ప్రస్తుత పరిస్థితులఁబట్టి పాత్రఁతకథలు
నమ్మకయు నమ్ముచును హృదయమ్మునందు
నవ్వులాట నెపంబున నాదు నెదుట
నెత్తిపొడుచు నామిత్రుల చిత్తవృత్తి
తెలియఁ జూచాయగా, నాకుఁ గలుగుచుండె
నాకుఁ బై నేవగింతయు నోకిలింత.

౨

క్షోణి నాబుద్ధి సద్గుణశ్రేణిపుష్ప
ములను గన్నులపండువై వెలయుచున్న
సరసమగు నాదు పూజ్యతాపరిమళమున
నలుఁగడల్ గడు గమగమవలచుచున్న
స్వాప్తికంబైన పెనుపలవరమువోలె
నవళభావంపుఁ గలిమి మున్నాచరించు
తప్పిదమ్ములు నాదు చిత్తమున మెరసి

స్మృతికి వచ్చుడు నాయొడల్ చెనటికొంపు
గొట్టుచును బెద్దరోఁతను గొలుపుచుండెఁ
గుళ్ళి ముఱిగిన దగఁ పెంటకుప్పవోలె.

౩

నావలని దోసముల నొచ్చి నన్నుఁ గవిన
ప్రజల యలుకచూపులు తలంపంగఁ గొఱవి
మొత్తములచేత నాయొడల్ మొత్తముగను
గాల్చుచున్నట్టు లిపుడును గ్రాగుచుంటి.

౪

నాదుచెడుచేఁతలకు నొచ్చి నన్ను స్మృతికి
వచ్చినపుడెల్లఁ బెట్టు శాపములు వచ్చి
కూఁట్లు తూఁట్లుగ నామేనిఁ దొలఁచుచుండెఁ
బురుగులుంబోలెఁ, గాకున్నఁ బొడమునొక్కొ ?
ఇంత యమబాధ ? యింతతీ? పింతమంట ?
యింత యస్వస్థతయు మదికెక్కఁగాని ?

౫

తప్పు నావద్దనున్నను ధర్మసభను
నన్ను నిర్దోషిగా నెన్నినారు ఘులు
తలఁచుకొన్నప్పుడా తీర్పు ములికితోడ
నంటఁ బొడువంగఁ బడుచున్న యట్టు, లెడఁద

వాఁత పెట్టంగఁ బడుచున్న పగిది, మేని
చర్మమొలిపింపఁబడుచున్న సరణి నగును.

౬

కరము మేలయ్యె శుక్లపక్షమునఁ బోలెఁ
గాక కృష్ణపక్షమునందుఁ గరణిఁ గ్రమ్మఁ
గటిక చీఁకట్లు హృదయ భాగమునఁ దొలుత
పిదపఁ బండారఁబోసిన విధముగాను
బండువెన్నెల కన్నుల పండువయ్యె
బాట విస్పష్టముగను గన్పట్టె నింక.

మహాత్ముఁడు

క. జనుషాంధులకుం గన్నులు,
వనస్పతి వితతికిం బుష్పభాగ్యమ్మును, మో
క్షనిధిం దరిద్రఁగ సిద్ధాం
జనముం దయచేసినావు; చాలు మహాత్మా!

సీ. ప్రాక్పశ్చిమాశలై వర్తిల్లు హిందూ మ
హమ్మదీయులకు నైక్యంబుఁ గూర్చి
చిరకాలగతమహాస్పృశ్యతావృక్షంబుఁ
గూఁకటివేళ్ళతోఁ గుళ్ళగించి
పట్టి పల్లార్చుచున్నట్టి మద్యపిశాచ
మునకు నుచ్చాటనంబును వచించి
శల్యాశల్యమునాఁటి శక్తిముల్చిన దాస్య
దుర్రోగమునకు మందును రచించి

గీ. మతగురుండవా? శెట్టివో? మాంత్రికుఁడవా?
వైద్యుఁడవా? యను సంశయంపఱచినావు.
ఉద్ధరించితి మమ్ము మహోద్యమమునఁ
దండ్రి! దండంబు మోహన దాసగాంధి!

గీ. ప్రబల దేశదారిద్ర్య జ్వరంబుఁ శాఁప
వచ్చి మందిచ్చినావు ధన్వంతరిగతి

కాని పద్యంబునడపనికారణమున
సరిగఁ గన్పట్టకుండె నౌషధగుణంబు.

గీ. శ్రావకముఖంబునుండి తద్దయును వెడలు
మిన్న యొక్కొక్కమాట యొక్కొక్కయుపని
షత్తుగాఁ దోఁచి యామోక్షసౌధ మెక్క
నైన సోపానమయ్యె మహాత్మగాంధి!

శాపము.

సీ. ముక్కారుఁబండుభూములు పచ్చగడ్డియు
మొలవని చవిటిపఱ్ఱులుగ మాఱెఁ
ప్రాణికోటులకు జీవనము లిచ్చుచునుండు
వారిదశ్రేణులు వట్టిపోయె
బండ్లకొలంది నెప్పట్లఁ బాఁడులనీను
చెట్లెమ్ముత్తెంబులఁ జేవదగ్గఁ
బిదికినఁ గడవలప్పెమ్ముగాఁ శాలిచ్చు
నెల్లయాలపొదుంగు లెండిపోయె

గీ. నోషధులశక్తి యడుగంటె నూచముట్ట
తీసె విజ్ఞానవాహిని తేమమిగుల
నానవాలును గాన్పింప కాఱిపోయె
బొత్తిగా దేహబలరేఖ భూప్రజలకు.

సీ. పుడమిపై దేవతాపూజ్యభావముఁగన్న
బ్రాహ్మణతతి పశుప్రాయమయ్యె
లోకకల్యాణావలోకంబుఁ గల్పించు
గ్రహములు దమయనుగ్రహము మానె
స్వాద్యమైనట్టి సుధార్ణవాంతరతరం
గములుప్పుతెట్టెలు గట్టియుండె

ప్రకృతిదేవికంఠపరిణామహారంబు
విపరీతరీతులఁ జెఱిగిపోయెఁ

గీ. చంద్రసూర్యాగ్నులును దమసహజతేజ
ములను వెలిఁగింపకయుఁ గప్పిపుచ్చుకొనిరి
కనులు గలిగియు నెదుటిది కనఁగలేక
యెదురుదెబ్బలు తినుచుండి రెల్లమంది

గీ. అతిథియై ప్రతివానిగృహంబుఁ జొచ్చి
పడయకుంట నాతిథ్యంబుఁ గడుపుమండి
ధర్మదేవత యాత్మనేత్రములఁ గనుచు
శాపమిచ్చెనో! లోకంబ శాంతిఁబొగుల.

విలాసిని.

సీ. స్తంభము చిగిర్చినట్లు ; చిత్తరువు బొమ్మ
గోడపై వ్రాయఁబడినట్లు ; గుమ్మమందు
ఘటవిటపి నిల్చినట్లుగాఁ గానిపించు
లలన యాయాయిచోటుల నిలఁబడఁగ.

గీ. తలుపునోర నిలంబడ్డ లలనఁ గాంచి
దారి నడతెంచు రసికబృందము దలంచు
లేమొగిలు నంటియున్న బాలేందురేఖ
అఱుతలిరుటాకు పైఁబడ్డ విరియటంచు

శా. కాంచీదామకమూడ్చి కింకిణులు మ్రోఁగన్ వ్రేళ్ళతో బిగ్గగా
వించున్ లోఁయను బాలువాఁగుకరశింబెంపొందుపయ్యంటఁ గ
ల్పించుం గ్రిందికి మీఁదికిన్, రసికులం బిల్పించు కేఁ గన్నులన్
మించున్ మించఁబచారు సేయును హొయల్ మీరంగ వేదీటిన్.

గీ. తరులకు వసంతఋతువు వత్సరమునందుఁ
గొంతకాలంబె కాని యీకొమ్మఁ గాంచ
సకల కాలంబుఁ బ్రతినిమేషమునఁ గూడఁ
జిగురువెట్టుచుఁ జిత్తముల్ చిలుకుచుండు.

ఉ. నేలకు వచ్చి కూర్పరము నెత్తిఁ గరాబ్జమునందునుంచి లం
బాలకముల్ ముఖాంబుజమునందునఁ జిందులుద్రొక్కుచుండఁగా

బాలపరుండియుండియొకపార్శ్వమునన్మఱియొక్క కేలమీఁ
గాళులమీఁది వల్వ సరిగా సవరించుచుచూచుమార్గమున్.

గీ. కనకకాంచికయై రత్నకంకణమయి
పుష్పమాలికయై శిరోభూషణమయి
దీపికాకోరకంబయి తేజరిల్లు
లలితలవితాస్య తద్గృహాలక్ష్మి కేపుడు.

గీ. రసికు లేగెడుతెఱని మార్గమున యువతి
పనిమిషను నిల్చి గృహబహిర్ద్వారమందుఁ
జూపుతన్ముఖరాకా నిశాకరునకు
చూడ్కిమంగళహారతు లిచ్చును సతంబు

చ. నడకలఁ గ్రొత్తక్రొత్తరచనల్ పచరించును, నాటపాటలం
గడుఁగడుఁ జారభేదములు గల్పనసేయును, గోపుచూపులం
గడగడలాడఁజేయు సుమకాండుని, దేహపరిమళంబు లీ
పుడమికినూత్నసౌరభముఁబుట్టఁగఁజేయుమనోహరంబుగన్.

గీ. బందిగొనఁబడ్డ శశిరేఖభాతి, పట్టి
త్రాటఁగట్టిన శంపాలతాభిధానఁ
బంజరంబునఁ గల కీరబాలయల్ల
జాలరంధ్రింబు లందుండి బాల చూచు.

గీ. ముగ్గు దీర్చుచు ముంగిట ముద్దుగుమ్మ
ముందునకు సాగి వంగి సమ్మోదమొసఁగు
నించువిల్కాఁడు పెండ్లి నూరేఁగువేళఁ
దనరు పల్యంకికావేణి దండమట్లు.

గీ. త్రివళి కోణంబు, గబ్బి చన్గవ యలాబు,
వల్ల నూగారు దండంబు, హాగలతిక
తంత్రి కాఁగ, సంగీతవిద్యను బఠించు
మరునివీణియ వోలె నాతరుణి పొలుచు.

ఉ. రమ్మని పిల్చినట్టులఁ గరంబులు సాచి కవుంగలింప వే
గమ్మగఁ బాఱు తెంచుగతిఁ, గమ్మనిపల్కులఁ బల్కరించు న
ట్లిమ్మగ మెత్తి పైనిఁబడి యూరకముద్దిడు చున్నయట్లు మో
హమ్మున బిట్టురేఁగి లలితాంగి కనుఁగొ రసికావతంసులన్.

గీ. ఆకుఁబచ్చని మృదుళచీనాంబరంబుఁ
దాల్చియుండియు నెడనెడఁ దరుణి మేను
ఆకులంగప్పఁబడికూడ నంత రాంత
రముల రమణించు తరుశాఖ రహిని దోఁచు.

సీ. పొగబడి పోవునప్పుడు ధూమచయమట్లు
పరువెత్తె వెనుకకుఁ గురులగుంపు

రసికులపై ననురక్తిఁ బువ్వులుజల్లు
    చున్నట్లు దగఁగటాక్షోచ్చయంబు
చె[illegible] కొమ్మకుఁ బ్రాఁకఁజేయు తీవియలట్లు
    పైకెత్తఁబడియుండు బాహుయుగము.
తలక్రిందుగా మింట మొలచిన రక్తోత్ప
    లములట్లు వెలయుఁ బాదముల జంట

గీ. లేఁతనవ్వులు మింట మల్లియలు పూయఁ,
గట్టు పుట్టంబు మడఁతలు గాలిఁ గదలి
మొయిమెఱుఁగువాఁక తరఁగల [illegible]
నతివ మోహినివోలె నుయ్యాల లూఁగు.

క. యువతుల విభ్రమములకుం
గవితతి వాక్యార్థ మధురగతులకు గాని
యువతియును గానిపింపదు
భువినిం జూపింపఁబడవు పునరుక్తములై.

ప్రభాతము.

౧

సీ. తూర్పు తెలవాఱుచుండె; నిద్దురను వీడి
రాజగృహమున మంగళారావములకు
నా ప్రభాతోత్సవము గాంచ నభిలషించి
పురబహిర్భాగమున కప్పు డరిగినాఁడ.
మహీవధూమణి యాపాదమస్తకంబుఁ
గప్పుకొనియున్న నల్లని దుప్పటంబు
మొట్టమొదటఁ దొలంగించి మొగముమీఁదఁ
బిమ్మటఁ గ్రమక్రమముగ సాంతముగఁ దీయు
చున్నభాతి, రాతిరి మూసికొన్న యట్టి
దిగ్గవాక్షమ్ములెల్లన తెఱచుచున్న
యట్లు, నిన్నసాయంకాలమందు నొచ్చఁ
బడిన నిద్దురయురులందుఁ బడియు నెటులొ!
వానిఁ ద్రెంచుక ప్రాణులు పఱవఁ జూచి
కాలపురుషుండు తెల్ల మొగంబు పెట్టి
వలను గరములతో మెల్లమెల్లఁగ లాగు
కొనుచు నున్న తెఱంగునఁ గనఁగఁ బ్రకృతి
మూర్ఛఁ దేఱుచునున్నట్లు, పోవుచుండఁ
దమము, వ్యాపించుచుండెను ధవళకాంతి.

4

3

దృష్టిఫలమును గాంచక దిక్కుఁగానక
పరితపించు ప్రాణులకెల్లఁ గలఁపు దీఱ
ముద్దులను మూటగట్టెడు మూర్తితోడ
నుదయశైలంబుపయి సూర్యుఁ డుదయమొందుఁ
బ్రత్యహముఁ బ్రాఁతవడుచున్న ప్రకృతికెల్లఁ
గుందనపుఁబూఁతఁ బూసి క్రొంగ్రొత్తఁ జేయఁ
గిరణములకుంచెఁ గైకొని యరుగుదెంచు
చుండె మెలమెల్ల నతఁడు నేత్రోత్సవముగ

౪

చిన్నచిన్న కెలుఁగిళ్ళను జీల్చికొనుచు
మేటిమింటియెడారిని దాఁటుకొనుచుఁ
బర్వతంబులపై కెగఁబ్రాఁకుకొనుచుఁ
బచ్చికబయళ్ళఁ బేరెంబువాఱుకొనుచు
నెల్లచెఱువుల నదులను నిండుకొనుచు
బాలభానునికిరణముల్ వచ్చి వచ్చి
దారిప్రక్కను జెట్లక్రిందఁ బరున్న
భిక్షువులబిడ్డలను ముద్దుపెట్టుకొనుచు
మాటలాడుచు, నవ్వించు, చాటలాడు,
చయ్యాయిరహస్యములు చెప్పు చాత్మసదన
ములకు రమ్మని పిలుచుచుఁ బూర్ణమైత్రి
జూపుచున్నట్టులున్నవి చూడఁజూడ.

౫

తమకుఁ గడచినరాత్రి యందఱకుఁ గలిగి
నట్టి గండంబు దప్పినదనుచుఁ దరులు
హిమకణాశ్రులు రాల్చుచుఁ గొమ్మలు సాచి
కౌఁగిలింప నొండొరుల దగ్గఱకుఁ [illegible]లుచు
పోల్కి గూండ్లఁ గూయుచునుండెఁ బులుఁగుపిండు
ప్రకృతిసతి రత్నభూషణవ్రజము వోలె
నలరుపువ్వులు తళతళలాడుచుండె
రేయిఁ గన్నులుగానక చేయలేక
పయనమును దీవియల సరోవరములందుఁ
బండుకొని లేచి నిద్దురబద్దకమునఁ
దడఁబడుచుఁ బిల్లవాయువుల్ నడచుచుండె
నప్పుడే రంగుపూసినయట్లు నేల
పచ్చికలచేత నిగనిగల్ పఱచుచుండెఁ
బొలుచు నెల్లయచేతనంబులు సచేత
నములు వలె జీనకళలతో నమరుచుండె

౬

ఆప్రభాతమునందలి యాప్రకృతినిఁ
గాంచఁగా నాకుఁ బదివేలుగన్నులున్నఁ

జాలు ననుకొంటిఁ గాని నిశ్చయముగాను
జాలునో? చాలదో? యొకవేళనున్న

స్ఫటికమాలుపోలెఁ దెల్లనిజలముతోడఁ
బాఱుచున్న యచ్చటికొండవాఁగునందుఁ
గాల్యకృత్యముల్ తీర్చి భాస్కరున కర్ఘ్యమ
ఇచ్చి మఱలితి నంతట నింటివైపు.

అగురువత్తి.

గీ. గొలుసుతీరునఁ, బురిత్రాడువలెను, ద్రాఁచుఁ
బాముపిల్లలకరణిఁ, స్తంభంబుపయికిఁ
బ్రాఁకిపోవుచున్న తీవలతెఱఁగున
నతివయలకలువలెఁ బొగ లతిశయిల్లు.

గీ. కావలయునేని నెవ్వనికై కాని యెట్టి
సమయమునఁగాని తన్ను దగ్ధముగఁ జేసి
పరిమళింపించి కీర్తిధూపముల దెసలు
సంతతమును వానికి మాహాత్మ్యముఁ గూర్చు.

ఉ. గాలికిఁ దాండవించుచుఁ దగం బ్రసరించెడు జమ్మునాగులం
బోలెను, దూదినేతతఱిఁ బొల్చెడుపింజలమాడ్కిఁగా నుషః
కాలపుమూడమంచుసరిగా దెసలన్నియు నాక్రమించి స
ర్వాలయభాగముం దనమయంబుగఁ జేయునువర్తిధూపముల్.

గీ. గాజుకుప్పెఁ గట్టఁగా నుంపఁ బ్రొక్కల
కొరగి వెడలు పొగల వరుసతోడ
గాలిఁ గదలు నాకుగములతో వ్రాలిన
లేఁతవెదురు పొదరు రీతి వెలుఁగు.

సాంత్వనము.

గీ. గగన శృంగార తంత్రి నౌకపయి నెక్కి
రోహిణీచంద్రమసులు పెఁరుచినిఁ గలసి
విశ్వమోహన గీతలు విసరుచుండ్రి.
మనము గూడఁ బోవుదము రమ్మా! లతాంగి!

గీ. ప్రాంతమున నున్న మావిపైఁ బ్రాఁకఁబోక
కాంచు మాలతీవ యొల్లు కంపించుచుండెఁ?
గుసుమపాత్రంబులోఁ దేనెఁ గ్రోలు చవిగా!
పడఁతి విహరించు భృంగదంపతులఁ జూడు.

గీ. సన్నబంగారు తీవియ సాగఁదీయు
చున్న మెలికలు చుట్టుకొన్చుండు మాత్ర
స్వర్ణకారుండు విసుఁగఁడాపనికి బాల!
తత్స్వభావంబకా మదిం దలఁచి కడఁగు

గీ. కలువవాల్గంటి యలశీత కరునిఁ గనక
నీవలెనె మూఁతి బిగియించెనే? లతాంగి!
యనుచుఁ బ్రియుఁడు గేదఁగిరేకు నట్టె విసర
మరుములికిచేతఁ బలె నాపె పఱచె దరికి.

విస్మృతి.

౧

గీ. ప్రియసఖి! నాకుఁగల కార్యవేగతమముఁ
గప్పిపుచ్చంగ నీమోముఁ గాంచకుండఁ
బ్రాణసమమైన నీతోడఁ బలుకకుండఁ
దనివి దీఱంగ నొకముద్దుఁ గొనకయుండ
నా ప్రయాణంబు సాగించినాఁడ నాఁడు.

౨

బండి సాగుచునుండె, నాభావవీథిఁ
దెలియరాని వికృతిఘూర్ణి కలఁచివైచె
స్మృతికి వచ్చినయటులుండె స్మృతికిరాదు
నాఁడు విస్మృతవిషయసంతతి లతాంగి!

౩

కొంతకాలంబు గందరగోళపడఁగ
నీదు మంగళమయమూర్తి నిలిచె నెదుట
వ్రేలు గొఱుకుచుఁ గూర్చుంటిఁ జాలసేపు
పుచ్చినట్లుగ నాబుద్ధి, మూఁతవడిన
యట్లు నాదైన ధారణ, యాత్మఁ గంటిఁ
శాపకార్యంబు సేసిన భాతి మనసు

నొచ్చుకొనుచుండె సూదుల గ్రుచ్చినట్లు,
దేహబంధంబు సడలెను, దీప్తి దఱుగ
బరువుగాఁ దోఁచుచుండెను బయనమపుడు.

౪

మొదట నీవె విస్మృతి నిద్రఁ బుచ్చి నన్ను
మాలదైవంబ! స్మృతిచేత మేలుకొలిపి
అకట! నేఁ గుందుచుండంగ హర్షపడుచుఁ
దాండవింతువు కాఁబోలుఁ గండుమీఱి.

— –

పుష్పాపచయము.

మ. మకరందంబు స్రవింపఁగాఁ, బరుగిడన్ మందంబుగా మారుతా
ర్భకముల్ పైఁబడి, విచ్చియున్న కుసుమవ్రాతంబు నా మధ్యఁబ
త్త్రికదంబంబులు నేత్రపర్వమగుచున్ రాణించుచున్నట్టి వృ
క్షకమున్ డాసి యొకండు గోయఁదొడఁగెం గాఁ బుష్పముల్
కాంచితిన్.

మ. కనుచుండంగనె తెంపి మొల్ల విరులం గల్పించెఁ జూఁజెట్టునూ
తన వైధవ్యముఁ గొన్న బాలిక దయాదాక్షిణ్యముల్
మాని, యా
తనికిన్ క్రౌర్యము కాదు గూడదని బోధల్ సేయదో? యంతరా
త్మ నిగూఢంబుగ, నంతరాత్మ యును లేదో? వానికే లేశమున్

గీ. కన్నుదోయిని బాష్పముల్ క్రమ్మె నాకు
నప్రయత్నంబుగా నిట్టులంటి నతని
నేమి దుర్బుద్ధిరా? యిది యిల్లు సేఁత
కనులు గుట్టెనే? చేతులు కావె? నీవి.

గీ. తరువులం గల పువ్వులఁ దరులయందె
నిలిపి కనువిందుగా దాని చెలువముఁ గని
హర్ష పడలేవె? సర్వశూన్యముగఁ గోసి
మ్రోడుఁ గని కాని సంతుష్టిఁ బొందలేవె?

చ. భ్రమరము లెంతదుఃఖపడి పాపపుశాపము లిచ్చునో మరి
ద్రుమతతి సొత్తుదొంగిలి దొంగలటంచెద నెంత యేడ్చునో!
తమవగు పుణ్యతీర్థములు తస్కరు చూపలె నంచు మందవా
తములవి యెంత క్రుళ్ళునో! కదా! గ్రహియింపవు నీవు
మూఢుఁడా!

గీ. అయ్యొ! లక్షసుమార్చనం బాచరింతు
నీశ్వరున కీదినంబున నిసుమములు
చాల, పీయన్ని చెట్లపుష్పములు గోయ
వలయు నింక నటంచును బలికె నతఁడు.

గీ. చెవికిఁ జేదైన యశనిభాషితముచు వినఁ
దైనిఁబడి కొట్టె తోటమాలకు గెంట
వలయు నన్నంతి కోపంబువచ్చెఁ గాని
మెట్టులో! మిన్నింగి వానితో నిట్టులంటి.

ఉ. క్రోలఁగఁ గ్రొత్తతేనియలఁ గుత్తుకబంటిగఁ బేరుటాసతో
వ్రాలుచునున్న తుమ్మెదలఁ బాఱఁగఁ దోలుచు దేవపూజకై
పూలనుగోతువో! మొగముముందటికూటినిఁ దీసివేసి పా
పాలకు భైరవుండవయి వర్తిలుచుంటివటంచెఱుంగుదే.

గీ. ఇన్ని ప్రాణులు దుఃఖింప నేవ లేక
కోసి యీకోమలము లైన కుసుమములను

నీశ్వరునిపూజఁ గావించి యేమి ఫలము
మూటఁగట్టుదువో? నాకు మూర్ఖ! చెపుము.

గీ. ఈశ్వరుఁడు గోరునది నీదు హృదయసుమమె
కాని యీ చెట్ల పువ్వులు గావు కావు.
అంతగాఁ గావలయు నన్న నవిగో! యేఱి
కొనుము! రాలినపువ్వులు కోట్లకొలఁది.

గీ. పరిమళించెడు మవ్వంపువిరులు గోసి
జీవకళలేని రాతిఁ బూజించుకంటెఁ
బూలఁ, బండుల, నాకులఁ, గొలిచి కనుల
విందు సేయుచెట్లకు మ్రొక్క వెఱ్ఱివాఁడ!

చ. అని వచియించునప్పటికి నాతని కయ్యెది వచ్చి నేను జె
ప్పినయది ధర్మబద్ధమని పెల్లన తాపముఁ గాంచి బుద్ధి వ
చ్చినయది; యింక నెన్నటికిఁ జేయనునిట్టియకార్యమేనొన
ర్చినయది శుద్ధతప్పనివచించెఁగనుంగవఁ గ్రమ్మ బాష్పముల్

ఇంద్రచాపము.

కం. శ్రీయుత! మీదే దేశము?
నీయట్టి మనోజ్ఞమూర్తినిం గనె నెవరా
మాయమ్మ? యెచటఁ గొన్నా
వోయీ! యీ దినుసుదుస్తు లొయ్యన చెపుమా!

గీ. కర్మ్మగులునాఁగ నల్లఁగాఁ గానిపించు
పెట్టియను బెట్టి దాఁచిన యట్టివేమి?
వాన రాఁబోవుచున్నది; దాన నీదు
రంగుబట్టలు తడిసి హొరంగు దగ్గు.

గీ. నాదు మందసమునఁ దటిన్మయములైన
కాంచికాలత, ముద్రికల్, కంకణములు
హారములు, నూపురములు, చీనాంబరములు
కలవు; నా ప్రియ ప్రావృడంగన; తదర్థ
మరుగుచుంటి; వాల్మీకి మహర్షి సోద
రుఁడను; విశ్వకల్యాణకారుఁడను నేను.

అంధబాలుఁడు.

గీ. వెలుఁగు వెలుఁగని మీరెల్లఁ బిలుచునట్టి
వస్తువెయ్యది? దానిరూపంబదేమి?
దృష్టిలాభంబుచే ఫలంబేమి మీకుఁ?
బలుకుము సఖుండ! యీయంధబాలకునకు

గీ. వేయి వెలుఁగులతో రవి వెలుఁగు ననియు
వింత వింత పదార్థముల్ కాంతు మనియు
ననెద; వాతండు వేఁడియంచును గ్రహింతుఁ
గాని యెట్టుల రేయిబగళ్ళు సేయు?

గీ. రేబవలు నాకు నేనయి సృష్టిసేతు;
నతని సృష్టితో నాకుఁ గార్యంబులేదు;
నాదు జాగరణావస్థ నాకుఁ బగలు
నాదు గాఢసుషుప్తియు నాకు రాత్రి

గీ. అప్రతివిధేయ దుస్థితియందు నుంటి
ననుచు ననుఁగూర్చి మీ రెల్ల వనరుచుంద్రు
కాని నాకయి తెలియంగరాని యెల్ల
దుస్థితి సుఖంబుగా సహింతును సఖుండ!

గీ. నామనంబున నున్న యానందమునకు
నష్టమును గూర్పవలవదో నాప్రియుండ!
అనదినము హాయిగాఁ బాడుకొనుచునుండ
గ్రుడ్డివైన మహారాజుబిడ్డ నేను,

N B. ఆంగ్లమున కిబ్బర్ (Cibbar) కవి వ్రాసిన The blind boy యనుదాని యనువాదము.

ప్రార్థన.

సీ. సూర్యభగవానుఁడా! నీదు శోభమాన
కరసహస్రంబు గాత్రంబుఁ గొలుఁగఁజేసి
నా కుమారునస్వస్థత నూకివేసి
స్వస్థవృత్తంబుఁ గూర్పు మంజలి నొనర్తు

గీ. చంద్రుఁడా! తావక మయూఖ జాలకముప
సుధను జొప్పించి నాప్రియసుతుని మేన
మాన్పి పీడించు నీవిషమజ్వరంబు
స్వస్థవృత్తంబుఁ గూర్పు మంజలి నొనర్తు.

గీ. అన్న! ధన్వంతరీ! దస్రులార! మీరు
కామధేనువు పాలనో? కల్పవృక్ష
ఫలరసాయనమో? స్వర్గవర్తులయిన
యౌషధంబులో? కైకొని యరుగుదెంచి
నా కుమారు నస్వస్థతఁ గాకుసేసి
స్వస్థవృత్తంబుఁ గూర్పుఁడంజలి నొనర్తు.

పంచవన్నెలచిలుక.

౧

గీ. ఇంబడరు శక్రచాపఖండంబువోలెఁ
దైలబిందువు పడినట్టి తటఁగవోలె
రంగురంగుల పువ్వులరాశి వోలె
సరసవనలక్ష్మికిఁ బ్రాణసఖియుఁ బోలె
భావశబలతఁ గైకొన్న స్వాంతమువలె
వివిధవర్ణభూషలు దాల్చి ప్రియునికొఱకు
నుత్సహించుచుఁ గూర్చున్న యువతి వోలె
సృష్టిసౌందర్యమంతయు నేకవస్తు
గతము గావింపఁబడినపద్ధతిని మిగుల
ముద్దులను మూటఁగట్టెడు మూర్తితోడ
మోదమున ముగ్గితేలెడు మొగముతోడ
నయనపర్వంబుఁ జేయుచున్నావు నాకు
స్వాగతము నీకు నోపంచవన్నెచిలుక !

౨

అమరలోకంబునందు నిత్యము వసించు
చుండి వాహ్యాళికోసమై యుర్వి కరుగు
దెంచు కిన్నరకన్యవో ? యంచుఁ దలఁతు
నమ్మఁగాఁజాలఁ బక్షిమాత్రమ్మ వగుట

నేసువర్ణఖండమున జన్మించినావొ ?
యేమహర్షివరంబుల నెలసినావొ ?
అహహా! యేపుణ్యనదిఁ దీర్థమాడినావొ ?
పంచవన్నెలచిలుకా! వచింపుమమ్మ.

౩

సాహసంబుగఁ గైకొని పంచశరుఁడు
నిన్నుఁ గల్యాణమూర్తిని నిలుపఁబట్టి
కాక త్రైలోక్యవిజయి యై కాలఁగలఁడె ?
లాఁతి పులుఁగైనవో సంత ఖ్యాతిఁగనునె?
నీదు చక్కఁదనంబును నిశ్చయముగ
నపహరించెనో ? యేస్వల్పమైన రతియుఁ ?
గానిచో నట్టి యందంబు గలుగునెట్లు ?
నిన్నుయాచించి నీరామణీయకంబు
నెరవుఁ గొనిపోవుచుందురో సురతరులు
మునుల తపములఁ జెఱచెడు పనులకొఱకుఁ
గాక మోహింపఁగాఁ జేయఁగలుగునెట్లు ?

౪

పండ్ల రసమును ద్రాగుటఁ బట్టియేమొ!
అంత మధురంబుగా మాటలాడఁ గలవు;
అంత సుందరమూర్తివి యగుటనేమొ ;

అంత ముద్దులుగులుక మాటాడఁగలవు;
ఉల్లమున నంతయుల్లాస మూఱునేమొ!
అంత శ్రావ్యంబుగా మాటలాడఁగలవు
ఆననను కాదు, నీదు ప్రత్యంగయమరయ
నమృతము స్రవింపఁగా మాటలాడుచుండు.

మహాసాహసి.

గీ. గిరిగుహాగర్భమందు సాగరముక్రింద
భయదమైన మహాజల ప్రళయమందు
వ్యోమమున దుర్గమారణ్య సీమమునను
బావకునిమధ్యనుం బ్రేమ త్రోవఁజేయు.

గీ. అబలవౌ దుర్బలంబుగా; దద్ది మఱియుఁ
బిఱికిగొడ్డును గా, దది వేయుమంది
కాచుచున్నను రక్షకుల్ కాదటంచుఁ
ద్రోసికొని పోవుచుండును త్రోవఁజేసి.

గీ. వెలుపటికి దాని రానీక బెట్టిదముగఁ
జెఱను బంధింతురు కొందఱు; చెప్పుచుందురు
కొంద ఱయ్యది శాపము గుడ్డి దనుచు;
ఏఁడు ప్రాకారములమధ్య నెసఁగుఁ గాక
గుడ్డి దగుఁగాక జనులు వాకొన్నరీతిఁ
దోఁచినట్లేఁగఁగాఁ బ్రేమ త్రోవఁజేయు.

* గీ. ప్రాగ్దిశకుఁ బాఱు కావేరిఁ బడమటికినిఁ
బడమటికిఁ బాఱు నర్మదం బ్రాగ్దిశకును
ద్రిప్పఁగా వచ్చు మనకు యత్నింపఁ, గాని
తివిరి ప్రేమప్రవాహంబుఁ ద్రిప్పుటఱిది.

ఆంగ్లము నందలి The great adventerer అనుదానియనువాదము.

* ఇది మదీయము.

ప్రియాగమనము.

గీ. కడపియును బెద్దతడవు నాకలికిమిన్న
యేఁగుదెంచంగఁ దనపుట్టినింటినుండి
దారుణంబైన మూర్ఛను దేఱినట్లు
లడవిలోనుండి యీవలఁబడిన భాతిఁ
జెనఁటిగుడ్డితనంబు నశించినక్రియ
భయదమగు రాత్రి చని పవల్ వచ్చినగతి
శాపమోక్షంబుఁ బొందిన జన్మమువలె
దుర్దినంబుల పదఁపడి దోయజాప్తు
నుదయమైనట్లు నాకు నాయునికి దోఁచె
ముదుమకొన్న నా హృదయంబు పొడవుసాగె
వేయి చంద్రులు నాయింట వెలిఁగినట్లు
కుసుమవర్షంబు నాపైని గురిసినట్లు,
ఇదివఱకులేని యుల్లాస మెగిరివచ్చె
వచ్చునపుడామె తనతోడఁ దెచ్చినట్లు
కడిపియును బెద్ద తడవు నాకలికిమిన్న
యేఁగుదెంచంగఁ దనపుట్టినింటనుండి.

ధైర్యస్థాపన.

గీ. కనులు గుంటలువడఁగ మొగంబు తఱుగఁ
బాలుగారెడు చెక్కిళ్ళు పాలిపోవఁ
జిక్కి సగమయి చెంపపైఁ జేయిచేర్చి
శూన్యమతితోడ యువకుఁడా ! చూతువేల ?

గీ. పరుసుఁడా ! భవదీయాంగసౌష్ఠవంబు
నీప్రియాచిత్తముఁ గదల్పనేరకున్నఁ
గట్ట ! యీదృశరూప మెక్కరణి నేర్చు ?
నీరుతీసిన చెఱువెట్లు నెఱపుఁబ్రీతి ?

గీ. కాముకా ! మూఁగవై పెడమోము సేసి
తేల ? నీయింపుమాటలు చాలకున్న
మూకభావంబు నీప్రేమమూర్తిదైన
చిత్తము హరింపఁజాలునే ? చెప్పుమయ్య !

గీ. సిగ్గుచే,టివి విడువుమా ! లగ్గు గాదు ;
ఇవ్విధంబుల నీప్రియాహృదిని లవముఁ
గదలఁబాఱింపఁ జాల , వాకలికిమిన్న
తానయి వరించినంగాక దప్పిపుట్టి.

N. B. ఆంగ్లమున Sir J. Sucklingవ్రాసిన'Encouragements to a lover' అను దాని యనువాదము.

సురుచి.

గీ. ఆఁడుపిల్లలలోపల నందకత్తె
మిన్న మాయింటిపొరుగున నున్న సురుచి
ఆపె మోహనముఖకాంతి నర్ధమైనఁ
గలిగినట్టిదొకర్తయుఁ గానఁబడదు.

గీ. బాల చిఱునవ్వు లక్షవరాలు సేయుఁ,
గొమ్మ మధురంపుఁబలుకులు కోట్లుసేయు,
సుదతి కందోయితమ్ము లర్బుదముసేయుఁ,
జెలియ నెమ్మేనికాంతికి వెలయు లేదు.

గీ. తండ్రి గతియించె; పిల్లతోఁదల్లి యచట
బ్రతుకుచున్నది యాయవారంబునెత్తి
అట్టివారింట నాపిల్ల పుట్టఁగూడ
దొక మహారాజునకుఁ బుట్టియున్నఁజెల్లు.

గీ. ఆపె నామానసమునకు దీపకళిక
ఆపె నాకన్నదోయికి నమృతవల్లి
ఆపె నామనోవ్యాధికి నౌషధంబు
బాల యొకటేమి? నాకు సర్వస్వమగును.

గీ. తల్లి గృహమందు లేకున్న తరుణమందు
వారి యింటికిఁ నేఁబోయి పలుకరింపఁ

జేతిలోనున్న పని విసర్జించి మంద
హాసమున వచ్చి నా చేతులందు వ్రాలు.

గీ. పరుల సమ్ముఖముందాపె వచ్చు నన్నుఁ
గనుచుఁ గ్రేఁగంటఁ బలుకరించును సతంబు
బడికిఁ బోవుచు వచ్చుచు వారియింట
గడియకాలంబు కొమ్మతోఁ గడపుచుందు.

గీ. అనుదినముఁ గళాశాలకు నాలసించి
చనుట, నిచ్చలుఁ బారముల్ చదువకుంటఁ
దప్పుచుంటిఁ బరీక్ష, నాతండ్రి నన్నుఁ
దిట్టిపోయునుఁ జీవాట్లు పెట్టి వ్రాయు.

గీ. వాని నన్నింటి నోపికపట్టి సైతు
నాదు ముద్దులమూటకై యాదరమున
ఆ చెలువఁగాంచఁ బ్రాణంబు లేచు నాకు ;
నన్నుఁ గాంచినఁ బొంగు నాచిన్నదియును.

గీ. బడికి విశ్రాంతిదినమెల్లఁ బర్వదినము
నాకు ; నానాఁడు సురుచిర నాటకంబుఁ
జూడఁబోదును ; మంచిమిత్రులను దోడిగి
పూలతోఁటకుఁ జనుదుము కేలయందు.

గీ. మరియు నాదిన మాఁపైకు మాఁచిమంచి
వాసనాతైలములుఁ బూలుఁ బండ్లుఁ దెత్తు
తైలమును రాచి తలదవ్వి పూలు ముడుచు
కొనును ; గవగూడి యాపండ్లు దినుదుమేము.

గీ. ఊర దేవునితిరునాళ్ళ యుత్సవమ్ము
రాఁగ నాముద్దుగుమ్మతో రమ్యము గను
నంగడుల కేగి వలసినయన్ని వస్తు
వులను గొనియిచ్చుచుండు సొంపులుదలిర్ప.

గీ. మాదు శృంగారనాటకమధ్యమందుఁ
బరిహసించుచుఁ జప్పటల్ చఱచుచుండ్రి
ప్రేక్షకులు ; తత్పరీహాసవిధము గాని
చప్పటలు గాని మాకధం ద్రిప్పలేదు ;

నా ప్రేయసి.

గీ. ఆలలన నెమ్మొగం బాకపూలతోఁట;
అందుఁగల పువ్వులుం బండ్లు ననుదింబుఁ
గాన్కగా నాకుఁ బంపును గాని తాను
లక్షవరహాలొసంగిన లాఁతి కిడదు.

గీ. ఆలలిత గాత్రి మొక్క రత్నాలరాశి
యన్యులకు లోభనీయంబ యగునుగాని
దాని వెలఁగట్టఁగా లేఁడ నేను దక్క
దానిఁ గొనలేఁడ యన్యుండు నేనుదక్క.

గీ. ఆరమణిచిత్త మనురాగమారుతంబు
మలయు నంతఃపురోద్యానమంటపంబు
అటకుఁ జన నాకుఁ మాత్రంబె యాజ్ఞగలదు
పరులు చొఱకుండ మూయఁగాఁబడునుదలుపు.

గీ. ఆవనిత మోవియందు లాస్యంబుసేయు
చున్న చిఱునగ వమృతంపుజున్ను; నాకుఁ
గానఁబడుఁగాని పరులకుఁ గావఁబడదు
పుట్లకొలఁది పుణ్యంబు సల్పుకొనియుంట.

మృగతృష్ణ.

గీ. ఇదిగో! పుష్పలతోఁటకు నేగుచుంటి
నటకు రారోయి! యని పిల్చినట్టులున్న
యువతి క్రేగంటిచూపు లుత్సాహమూఁపఁ
బోయి కూర్చుంటి నట నడిరేయిదాఁక.

గీ. నెమ్మొగంబు మలంచి కనీనికలను
వికసితోత్పలపంక్తులు వెల్లివిరియఁ
గనుచుఁ జనుచుండ మెలమెల్ల వెనుదవిలితిఁ
గాని నను గాంచి తరుణి ప్రక్కకుఁ దొలంగె

గీ. తగులువడ నాదు హృదయపతంగకంబు
కలికి మేనియొయ్యారంపువలలు పన్ని
పొంచిచూచును గాని నేముందుపడఁగఁ
గానఁగా రాక యుండును గర్భగృహము.

గీ. చనుచుఁ జనుచుఁ దటాకంబున గనులువిచ్చి
గాంచి తక్షణమందె కుంచించుచున్న
యువతిచూపులు నామది నుచ్చిపోవ
నుత్తరించితి లేదు ప్రత్యుత్తరంబు.

గీ. ప్రకృతి సిద్ధంబులైన యాపంకజాక్షి
చేష్టితముల కపార్థంబు సేసికొంటి
నెండమావులఁ గాంచి పర్వెత్తినాఁడ
దప్పిదీఱంగ జలమును ద్రాగఁదలఁచి.

సుందరి.

గీ. కలవు నాదగు హృదయరోగము గుదుర్ప
మందుమాత్రలు పొరుగింటిసుందరికడ
నాకు నధరామృతానుపానంబుతోడ
నాల్గుపూఁటలు సేవింప నయము గలుగు.

గీ. చవుడు గాఁటియు మిఁగుల నిస్సారపడిన
నాదు జీవనకేదారవీథియందుఁ
జల్ల సుందరి విభ్రమసారరాశి
బహుముఖంబుల బంగారుపంట పండు.

గీ. బెట్టిదమ్మగు వలపుచే బీటువడ్డ
నాదు హృదయంబు తేమ పూర్ణముగ నిగిరె
వచ్చి యాసుందరి సువృష్టి పఱుపకున్న
మొండికెత్తును గృషిసేయఁబోవు నాకు.

గీ. నట్టువపులుంగురీతిగా నాకు ముందుఁ,
బ్రక్కఁ, దిరుగుచు నోరలువార నగుచుఁ
బలుకరించుచుఁ గంకణక్వాణముమిషను
గానఁబడెనేని సుందరి కలదుబ్రదుకు.

మెఱపుదీఁగ.

గీ. కాఱిలు తొలుకారు వెలఁదిబంగారుబిడ్డ!
మొగిలునంతిపురింబొల్చు పువ్వుఁబోఁడి!
ఓసి శంపాలతా! పదంబూనవు భువి
నిలిచి మాటాడవొకనితో నిముసమేనిఁ
బిడుగు మొత్తంబు సలిపెదు బిట్టులిపుడు
జడిసితో? వాన చినుకులం దడిసిపోదు
ననియొ? మోహపిశాచంబు వెనుదవిలెనొ?
తావకాంగంబునకు దృష్టితాఁకునవియొ?
పనిమునిఁగిపోయెనో? స్త్రీస్వభావజమగు
హంసగతులును వేదండయానములును
వదలి శరవేగమున నిట్లుపఱతువేల?

సౌందర్యలుబ్ధుడు.

గీ. సుందరంబగు వస్తువు చూడ్కులకును
నాకుఁ గానంబడ నచేతనంబె కాని
చేతనమె కాని దానిని స్వీయముగను
జేసికొన రేబవళ్లు వాంఛించుచుందు.

గీ. కలికి యగుఁగాక పురుషుండె కాక యంద
మగుపదార్థంబు ముద్దాడ నభిలషింతుఁ
బరులు నన్నుఁ దిట్టుదురుగాక పరిహసింతు
కాక తెలుపక దానినిఁ గప్పఁజాల.

గీ. నాకొసంగక యేల సుందరపదార్థ
మన్యులకొసంగి? తని దేవు నాడిపోతు
దాలనుండియు గాని సౌందర్యరసము
వీలు చిక్కించుకొని పోయి క్రోలుచుందు.

నామనః ప్రవృత్తి

౧

గీ. ఓయిమానస! నీకు వైద్యుండు సెప్పి
నట్టిదేమి? నీచేయుచున్నట్టిదేమి?
కదలఁబోకుమ! అదియిది కావలెనని
పట్టుఁబట్టకు మేమియుఁ బలుకవలదు
జాగరూకతఁ బథ్యంబు సలుపుచుండు
శాంతముగ నుండు, కాని పక్షమున నీకు
వ్యాధి కుదురదటంచును బలుకలేదె?
అదియ నీకౌషధంబని యనఁగలేదె
మఱచితివా? కాక నిర్లక్ష్యపఱచినావా?

౨

కదలుదును, మాటలాడుదు పదిఁబదిగను;
లేచి కూర్చుందు; నవ్వుదు చూచుచుందు
మంచివస్తులు మవ్వఁపు మించుబోండ్లు
పూలమేడలు వరహంసతూలికలును
స్వర్ణపాత్రలు రత్నాలపాదుకలను
నందలంబులు నాకాశయానములును
గంటికింపైన యవియెల్లఁ గావలయును
రసన కాంక్షించునదియెల్ల మెసఁగవలయు

వీనులకు రుచించునదెల్ల వినవలయును
దెమ్ము తెమ్మని నన్ను శాధింతువకట!

3

తెచ్చియీకున్న దీనతం దేలుకొనవు
కాని పోనీకదా యని కావలసిన
దొకటి యొసఁగిన శిశువున కోజఁ గోర్కె
యొకటిపిమ్మట వేఱొక్కఁ డూరుచుండుఁ
దనివియనుమాట నెన్నడుఁ విని యెఱుఁగవు.
ఈయపథ్యంబుచే రోగమెట్లుకుదురు?
కుదురవలె రోగమని నీవు కోరుకొనవా?

4

కోపపడ నూరకుండువు కొంతసేపు
క్రమ్మఱ యథాపురంబుగాఁ గావలెనని
యూపిరినిఁ దీయుచుండువ; యొప్పిదముగ
వైద్యుఁడే తెంచి చెప్పిన పలుకులెల్ల
నడపుదు వటంచుఁ బ్రతినలు నుడివి నుడివి
యాతఁడు మొగంబు ద్రిప్పఁగా నకట! మరల
నెప్పటాటల నాడుదువేల! చెప్పుమ
ఈయపథ్యంబుచే రోగమెట్లు కుదురు?
నాకు నానంద మెట్లు మానసమ! కలుగు?

పుణ్యపాపములు.

గీ. బాలకులఁగాంచె నిద్దఱఁ బ్రకృతిమాత
పుణ్యపాపాహ్వయంబులఁ బోలుచువారి
వారిలోఁ బెద్ద బంగారు సౌరువాఁడు
సర్వశుభలక్షణాఢ్యుండు సౌమ్యమూర్తి

గీ. బంశీకండెనతో బాంధవంబు నెఱపు
మేనివాఁడు; జుగుప్సితంబైన మోము
వాఁడు; సర్వావలక్షణప్రాభవుండు
ఆకనిష్ఠుండు దగు విరూపాంగకముల.

గీ. జాతకంబులు వ్రాసిరి శాస్త్రవిదులు
పోలుచుఁ బ్రథముండు పురుషోత్తము డగననుచు
రెండవకుమారుఁ డధమాధముండు మఱియు
నన్నుఁ బాఱంగఁ దోలుఁ బెద్దయిన ననుచు

మ. జననంబొందెనొ? లేదొ? యాద్యుఁడుదగన్ సంప్రాప్తతా
రుణ్యుఁడై
వినుమార్గంబున నెల్లలోకములకున్ విచ్చేసె బంగారు తే
జునఁ గూర్చుండి తదీయకాంతి వితతిన్ రోదస్సు మిర్మిట్లు లం
గొనఁ గాఁ బర్వఁగఁ గమ్మ సంపఁగులనుఁ గ్రొత్తావులున్ గుప్పునన్.

మ. ఘనకాండంబులువ్యోమసీమనువలెన్ ధూమ్రమండలంబెల్లనా
తనిచారిత్రము వానిదివ్యమహిమల్ తత్కీర్తులున్ బ్రాఁకెఁ;సి
యనదైవాంశము, వీనికొల్వుశుభదంబంచున్ బ్రజల్ రాజ్యమా
తనికర్పించిరి వానియేలుబడికిన్ దాస్యంబుఁ గావించుచున్.

శా. బాలారిష్ట పరంపరల్ కలుగుటన్ బ్రాణావశిష్టుండునై
కాపుల్ చేతులనీఁచఁబోఁగ నిలువంగాలేక పాగాడలే
కోలిన్మృత్యుముఖంబునంబడుచుఁదానొక్కొక్కపూఁ;రీగతెన్
బాలుండొప్పెద్వితీయుఁడప్పు విషువర్దజ్జీవితాశంబ్రజల్.

గీ. మందుమాకులు లేకయు మానసీయ
ప్రకృతిమాత యొసంగిన పాలుద్రావి
తేఱుకొనియొల్లుసేసి విద్దెములు సేసి
యడుగిడఁగనేర్చి పెద్దవాఁడయ్యెనతఁడు.

గీ అన్నలోకంబులెల్లలోఁ గొన్నవాఁడు
తండు గీసిన గీఁతను దాఁటదుప్రజ,
నిలువనీడయునాకుఁ గాన్పింపదనుచు
నతఁడు గుములుచు దృఢనిశ్చయమునఁదుదకు.

శా. త్రాగుంబోతులు జార చోరులును ధూర్తవ్రాతముల్
కుత్సితుల్
రాగిద్వేషులు మత్సరుల్ తనకు మిత్రశ్రేణికాఁగా మహా

భాగుండైతగు జ్యేష్ఠసోదరునితోఁ బల్మారుపోరాడఁగన్
వీఁగుం, బైఁబడి గూ పుమాపఁదలఁచున్ జిత్తంబునందాతనిన్

ఉ. తమ్ముని దుష్టవర్తన కతండుగడుంగడు నుమ్మలించి చి
త్తమ్మున, వాని, మిత్త్రులను, ధర్మమునీతియుఁ దెల్పి చెడ్డ మా
ర్గమ్మున నుండి త్రిప్పుటకు ఖండప్రయత్నముఁ జేసెఁ గాని హా
స్యమ్మొనరించి వారపుడసహ్యపుఁగూఁతలుకూసి రుద్ధతిన్.

గీ. ఇట్లు జ్యేష్ఠుని హితబోధ లేవగించి
వాఁడుగూడుపుటాణియై వారితోడ
బలిమి నేమఱుపాటునఁ బైఁబడంగఁ
దలఁచె, మిత్రాంగమీరీతి సలిపితఱిని.

మ. తనసిబ్బందిని వెంటఁ బెట్టుకొని యాతమ్ముండు రౌద్రంబుగాఁ
గనులన్ నిప్పులు గ్రక్కుచున్ బొమముడిపె గల్పించుచున్ మోమునం
దునఁ, గాపంచుచు సింహనాదములు తోడ్తోఁ బండులంగీటుచున్
దునుమం గత్తిని నెత్తె సోదరునిపై దుర్దాంతకోపంబునన్.

గీ. తమ్ముఁడా! యేల నాప్రాణమ్ముఁ దీసె
దేది నానుండి కోరెదో? యిత్తు ననుడు
నన్న, తమ్ముండు సర్వరాజ్యంబొసంగి
యడవులకుఁ బొమ్ము తత్క్షణంబనుచుఁ బలికె.

ఉ. ఆతనివాలకంబునకు నన్నయులందరి బుజ్జగించుచున్
భ్రాత కొసంగి రాజ్యమున నాలవభాగముఁ బంపఁ, బోయి పి
న్నాతఁడు క్రమ్మఱం గలహమాడఁగఁ గాతికపాలొసంగెనీ
రీతిగఁ బావుపావుగ హరించెను రాజ్యమునెల్ల మెల్లఁగన్.

గీ. ఆ కనిష్ఠుండు సకల రాజ్యమును బొంది
తనదు మిత్త్రులు రాజ్య తంత్రమును నడప
శత్రుపక్షమున్మూలించి జరుపుచుండెఁ
బాలనంబు నేకాతపవారణముగ.

ఉ. శ్రీశరుణేమనోహరునిఁ జిన్మయరూపుని సంస్మరించుచున్
భ్రాతహరింపరాజ్యమునరణ్యముఁజొచ్చెను జ్యేష్ఠుఁ, డాముని
వ్రాతము భక్తితో నెదురువచ్చియుస్వాగతమిచ్చికొల్చిసం
ప్రీతునిఁ జేసి, రక్షలకుఁ బేరిమిగల్గదె? కాన కేగినన్.

కురంగము.

" యద్వక్త్రం ముహురీక్షసే న ధనినాం బ్రూషే న చాటూన్ మృషా
నైషాం గర్వవచశ్శృణోషి నచ తాన్ ప్రత్యాశయా ధావసి
కాలే బాలతృణాని ఖాదసి పరం నిద్రాసి నిద్రాగమే
తన్మే బ్రూహి కురంగ! కుత్ర భవతా కిం నామ తప్తంతపః"

చ. ధనికులమోములఁగనవు, దద్దయువారలఁ జాటువాక్కులం
దనుపవు; వారిగర్వ వచనఁబులన్ విన, వాశవారి డా
యనుజన, వింతలేఁతకసవాఁకటి వేళకుమేసి నిద్రవ
చ్చిన నిదురింతు, వేతపముసేసితివో, చెపుమా'కురంగమా!

ద్వీపాంతరవాసము.

గీ. భటులు నాపేరుపట్టి ముమ్మారుపిలిచి
నేను దద్ధర్మసభకేగి కేలుదోయి
కట్టుకొని ప్రాడ్వివాకుని కట్టెదుటను
నిలిచియుంటిని గుండెలుగొట్టుకొనఁగ.

గీ. వారు నను గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి ప్రశ్నములమీఁదఁ
బ్రశ్నములవేసి దోషిగా నిశ్చయించి
నాకు ద్వీపాంతరప్రవాసంబు శిక్ష
వేసిపంపిరి నేనెంత మొత్తుకొన్న.

సీ. ఒకసారి రెక్కలనూఁగించుచును మింటఁ
బఱచెడు పులుఁగుల బంతిఁగాంచి
ఒకతేప వాత్యావిధూతంబులై కడుం
గడుఁ బాఱుతెంచు మేఘములఁగాంచి
ఒకమార నంతసాగరముభేదించి యా
వలిగట్టుఁజేరు నావలనుగాంచి
ఒకసారి యంత్రసామగ్రిబలంబుచేఁ
జదలఁబర్విడు విమానములఁగాంచి

గీ. తద్గతుల నభ్యసింపంగఁ దలఁచితలఁచి
బిక్కమొగమునఁ బరికించి దిక్కులకట!

దుర్మనాయమానుండనై తొట్రుపడుచు
సంచరించుచునుంటి నీస్థలమునందె.

గీ. ఇంక నీజన్మతో నాకు శిక్షదప్పి
నీముఖాంభోజమునుగాంచి యెల్ల వెతలు
మఱచి ముచ్చటలను నాడుకొనుచునుండ,
భాగ్యమది నాకుఁబట్టునే ? ప్రాణసఖుఁడ !

భీతి.

గీ. పుడమినాఁగ మహాశక్తి ప్రోత్సహించి
పంపియున్న పిశాచంపు గుంపులట్లు
తలలు విరివోసికొని భయాత్మకములగుచుఁ
జెట్టుమొత్తంబు నన్ను వీక్షించుచుండె.

గీ. అలదిగంత విశాలమౌనంబరంబు
నన్నుఁ గబళింపవచ్చుచునున్న కాల
దేవతా వివృతాస్యంబు తోఁప నాకు
నడులుగోలుపుచు నున్న దెయ్యెడకుఁ జనుదు.

గీ. మేఘభటపంక్తి తమ విచ్చు మెఱుఁగుకత్తి
గముల జళిపించుచుండె నక్రమముగానె!
వాయు రాక్షసి తన మహాబలత నెఱప
వచ్చుచుండె జోజవ్వనఁ బైకిఁ బైకి.

గీ. కాంతివాడి నిర్వాణోన్ముఖంబులైన
దీపికాజాలకంబట్లు తెలియవచ్చు
తారకలు నాగుదైన్యంపు దశ నెఱింగి
దుఃఖపడుచుండినట్టులఁ దోఁచుచుండె.

గీ. దేవ! యేకాకినయి చిక్కితినిఁ బ్రపంచ
కాననమునందుఁ గటిక చీఁకట్లు గ్రమ్మె
నాకుఁ జేయిచ్చి నీ విమానంబు పైకిఁ
దీసికొని పోయి నాభీతిఁ దీర్పవోయి!

అపచారము.

గీ. పెద్ద తప్పిదమొండు గావించినట్లు
నీ మొగముఁజూడ లజ్జించు నామనంబు
ఎదురుపడిన మొగంబెత్తి యెదియుఁగూడ
మాటలాడంగ వెఱతు టాటోటు గాదు.

గీ. నీకు ఋణపడియున్నట్లు నిన్నుఁజూడఁ
గంపముదయించుఁ జెమ్మటల్ గ్రమ్ముకొనును
శ్రోత్రియుంగన్న మాలని చొప్పుదోఁప
దవ్వుగాఁ దప్పుకొనుచు నే దాఁటిపోదు.

గీ. క్రూరమైన పిశాచంపు గుంపులట్లు
కాళరాత్రులయామ సంఘాతమట్లు
మున్నొనర్చినపాపముల్ ముఖసహస్ర
ములను వివరించుకొనినన్ను ముట్టడింపఁ
బ్రక్కనేయున్న నీప్రాపు ధిక్కరించి
ముచ్చుపోలుపున భూబిలంబుననుగాని
శూన్యమునఁగాని దాఁగుకోఁజొఱఁదలంతుఁ
బుణ్యమూర్తి! నాయపచారములు క్షమింపు.

బాల్యస్మృతి.

గీ. బాల్యమున మనమొక్క యుయ్యాలమంచ
మందుఁ దూఁగుచు నదో! ముచ్చటించుకొనుచు
నొకరొకరిచెవ్వి గుసగుసలాడుకొనుచుఁ
గలికి ముసిముసి నగవులు నవ్వుకొనుచు
బురదనేలలఁ జిందులు ద్రొక్కుకొనుచు
దాఁగిమూఁతలనాడుచుఁ దిరిగినాము;
చెఱువులందీఁదినాము; చెట్లెక్కినాము,
వెన్నెలబయళ్ళకు సికారు వెడలినాము,
తేంట్లపాటలు శ్రుతిసేసి పాడినాము,
కృత్రిమంబుగఁ గలహంబు లాడినాము,
మృదుల సాంత్వనములను జేసికొనినాము;
గండుగోయిల కోకోరవంబులకును
దోహదంబులు మిక్కిలి సలిపినాము,
"నీవెనేను నేనేనీవు" నానభేద
మడరి వర్తిలినారము; నన్నుమఱచి
నావుకాఁబోలు, నేనిన్ను మఱవలేదు,
మనదు బాల్యకేళులు సమస్తమును నాదు
కనులయెదుటను గట్టినట్లున్నవయ్య!

మఱల నీతోడఁ గూడి యాయావిధముల
నాకు విహరింప మనసుగానుండె సఖుఁడ !
నాదుకన్నులు చూడంగరాని వెలుఁగు
లందుఁ గూర్చుండి నెల్లవీక్షింతు నిన్ను !

సందర్శనము.

గీ. అల్ల శంపాలతా ప్రగ్రహములు గలుగు
వారివాహాశ్వములఁ గట్టఁబడిన పుష్ప
రథముపై నెక్కి యూరేఁగు రమ్యమూర్తి
దివ్యతేజస్విఁ గనుగొంటిఁ దృప్తిఁగంటి.

గీ. అలనదీ సైకతములకు నరిగి యచటఁ
దనదు దివ్యకటాక్ష శీతల తరంగ
ములను బ్రకటించు నా కృపా పూర్ణహృదయుఁ
గనులపండువుగా నేఁడు గాంచినాఁడ.

గీ. కోకిలాధ్వని శ్రుతిసేసికొని వసంత
హాపగీతంబుఁ బాడి భూరుహములెల్లఁ
జిగురు వెట్టంగఁ జేయుచుఁ జిత్తములను
పరవశముఁ జేయు గాయక వరునిఁగంటి.

కృతఘ్నత.

మ. నినుదర్శింపనె నీయొసంగుకనులన్ నీయన్యముం జూచుచుం
టిని, నిన్నే నిలుపంగనిచ్చిన మదిన్ నీభిన్నమున్ నిల్పుచుం
టిని,నీపూజకెయిడ్డ హస్తయుగమున్ నిలాఁతిఁబూజింపఁగా
వినియోగించి కృతఘ్నతన్ నెఱపితిన్ విశ్వేశ!మన్నింపుమా!

మ. నినుఁబాడంగనె నాకు నేర్పితివి వీణెన్ దానిపై నొక్క కీ
ర్తనమేనిన్ నినుఁగూర్చిపాడియెఱుఁగన్ శ్రావ్యంబుగా నీకు, దే
వ! నితాంతంబుదురాశమైనటునిటున్ బర్వెత్తుదున్ నీదుద
ర్శనమున్ రోసి; కృతఘ్నతన్ నెఱపితిన్ సర్వేశ! మన్నింపుమా!

గీ. నీవొసఁగు జీతబత్తెముల్ నెమ్మిఁగొనుచు
నీదు కొలువును నొకనాఁడు నేనొనర్ప
జీతమును నాకు నింక హెచ్చింపవనుచు
సిగ్గు దిగఁద్రావి నిన్ను దూషింతు నెపుడు.

గీ. నీ సమక్షంబునకు రాఁగ నేను వెఱతు
ప్రభువు డాయంగఁ గొంకు నేరస్థుఁడట్లు
నీ పరోక్షంబునందును నిలువ వెఱతు
మనవి నిను వినా విను దయామతి యెవండు?

మృత్యువు.

గీ. అర్ధరాత్రమైనది, కాఱుఁడంధకార
రూప మవగుంఠనముఁ గప్పెరోదసిపయి;
నదిగో! గణగణ మ్రోఁగుచున్నదియు గంట
నాకుఁ బహారాకు వేళయైనయదియపుడె.
ప్రభుపుశాసనమది దాటరానిదగుట
నేనుబోవక తప్పదు, కాని నన్ను
వెళ్ళవలదని యడ్డంకి పెట్టితలలు
మోఁదుకొని యేడ్చుచును బిక్క మొగమువైచి
చూచు చున్నట్టి మావారిఁ జూచినపుడు
జాలిఁగలిసిన జిఱునవ్వు జాలువాఱు.

దైవము.

మ. ధనమున్ బుత్త్రులనర్ఘకళత్రమును నేతండిచ్చెనాతండె కై
కొనవాంఛింపఁ, గృతఘ్నుఁడైయుడక బల్ఘోరంబుగాఁదిట్టుటల్
చనునే? మంచికిమంచిలేదఁట భువిన్, సత్యంబయామాట; కై
కొనునప్డున్నయుదారతన్ విడుచుచోఁ గూడన్ వహింపందగున్.

ఉ. నీవు తెగింపఁజాలవని నీపయినిండిన కూర్మిచేతనే
దైవము తెంచఁబూనుకొనఁ బావకసంసృతి బంధనంబు వా
పోవుట కృత్యమే? పరమపూరుషుఁడేని ననుగ్రహించునో!
తావచియించెఁగాదె? జన! తత్సకలంబుహరింతునంచనన్.

ఉ. ఆపదగల్గెనంచు హృదయంబునఁ దల్లడిలంగఁబోకు మే
కోపములేద యీశ్వరునకున్ నినుఁగూర్చి, నీ మనోధృతిన్
నీ పురుషార్థసంగతియు నిక్కముగాఁ దెలియంగఁజేసి లో
కోపకృతిన్ ఘటించువిధియొక్కయుదాహరణంబుగానినున్-

గీ. మంగళంబులు సమకూర్పుమా! యటంచు
దినదినము దేవదేవుఁ బ్రార్థింపుమయ్య!
అతఁడు చేకూర్చునదియెల్ల నాత్మహితమె
యనుచుఁ గొలువుమా! తప్పక యతని విడక.

వేదన.

గీ. ఇట్టిదట్టిదియనుచు నూహింపరాక
హృదయమొక వేదనంబడి సదమదమగు
నెద్దియో చెప్పఁగాఁబోవు, నేదొ! గొంతు
కడ్డపడినట్టులుండి ప్రయాసపడును.

గీ. స్మృతికివచ్చినయట్టులుండి స్మృతికిరావు
నాదుమునుపటివైన జన్మములకథలు
కానఁబడినట్టులుండియుఁ గానరాదు
నాభవిష్యచ్చరిత్ర మంతయుఁ దేమొ ?

గీ. అలికిడైనట్టులుండు నెయ్యాతఁడులేఁడు,
గుసగుసలుదోఁచు నదియేమొ ? గోచరింప;
ఏదమొ ! పయిఁబ్రాఁకినట్లుండు నెదియుఁ గానఁ
బడదు, మెయిదూఁకినట్లదొ ! చిడిముడియగు.

గీ. జరుగుచున్నది హృదయగహ్వరమునందు
ఘోరయుద్ధమదేలొ ? వాక్రువ్వఁజాల
నపుడపుడునాముగదియొద్ద కరుగుదెంచి
నన్నుఁగని కన్నుఁగొలుకుల నవ్వదీవు.

వరము.

గీ. తినుటకున్నట్టి దానితోఁ దృప్తిఁబొంది
పరులభాగ్యంబుల కసూయపడుటమాని
ఆస నందని పండ్లకు నఱ్ఱుసాచి
కలిమి మొదటికి మొప్పంబు కలుగకుండ
లేనిపోని తంటాల జోలికిఁబోక
కలిమొ! గంజియొ! త్రాగి సౌఖ్యముగ నింటఁ
గడుపులోఁజల్ల బొత్తుగాఁ గదలకుండ
శక్తికొలఁదిగఁ బరులకు సాయపడుచుఁ
దగినవశ్యంబులగు పదార్థములుమాత్ర
తనకుఁ దానయి గడియించుకొనఁగఁజాలి
సరసవిద్యాలతాంగితో సౌఖ్యపడుచుఁ
బెలుచహరి కీర్తనంబుఁ గావించుకొనుచుఁ
బరులచేఁ జూపఁబడకయు నెఱుఁగఁబడక
పంకమునయందుఁ గాల్జాఱి పడుట లేక
నిర్విచారంబుగాఁ బొద్దునెట్టుకొనుచు
బ్రదుకఁగా నాకునో దేవ! వరము నిమ్ము.

తృణకణములు.

౧

గీ. మంద మలయానిలంబులు మలయుచుండ
నిన్నమాపట నా ప్రశాంతిమయగగన
తటినియందున శశికళా తరణినెక్కి
చెలిమికాండ్రతో గానంబు సేసికొనుచుఁ
బోయి యున్నది నీవు కావోయి? సఖుఁడ!
అదిగో! నిన్నటిరాత్రి మేఘాశ్వమెక్కి
తారకాగణోద్యానరథ్యలను స్వారి
చేయుచున్నది నీవు కావోయి? సఖుఁడ!
మొన్న పున్నమనిసయందుఁ బొడుపుఁగొండ
శిఖరమునఁ గూరుచుండి రసికత వెలయఁ
బశ్చిమాశాంగనామణిపైని మల్లె
చెండు విసరినదీవె కా చెలిమికాఁడ!
పాఱఁజూచితి గనుచూపు మేరనుండి.

౨

గీ. ఈ మహాకాంతి యెచ్చటి? దెవరు లేర?
ఆకసంబునఁ జంద్రుఁడా! అస్తమించె
దారకాబృందమా? వారిదముల డాఁగె
ఈ మహాకాంతి యెచ్చటి? దెంత మధుర

మెంత హృదయంగమంబయి యింపునింపుఁ?
దావకీనతనూవల్లి కావిలాస
పూరమా? కాక త్వత్కృపాక్షీరసింధు
ధవళభంగములా? లేక తావకమగు
సరస రమణీయ మందహాసంబొ? దేవ!

3

గీ. నాదు దీపంబు తైలశూన్యమనికాని
కాంపరిమితి యింతని కాని తెలియ
దాని నిర్వాణకాలంబు దగ్గఱించి
నట్టులున్నది మినుమినుక్కు లాడుచుండె.
నావిధులనొక్కఁడేని నొనర్పలేదు
ప్రభువు కేమని ప్రత్యుత్తరంబు నిత్తు?

౪

గీ. శాంతిపాలిత మానంద కాంతిదీప్త
మయిన మామకహృదయ సౌధాంతరమున
రేయుఁబవలును సంధ్యలుఁ బ్రీతిగదుర
సఖుఁడ! నీతోవసింప నిష్టంబుగలదు;

గీ. త్వద్విమానంబు నాదు సౌధంబుపైకిఁ
బట్టుమోయీ! సమర్పింతు స్వాగతంబు

నచలితానంద మయ హృదయంబుతోడ
బాష్పజలపూర్ణ నేత్ర కుంభములతోడ.

౫

గీ. ఓ అయస్కాంతమా! సువర్ణోత్కరంబు
మణిసముచ్చయముండిన గనులఁ గానవు;
నాయయఃఖండమందు ననశ్వరమగు
ప్రేమ నీ కెట్లు కలిగె? వర్ణింపఁ జాల.

గీ. ఓమహారాజ! రజతసముజ్జ్వలములుఁ
గాంచనములగు పాత్రముల్ కలిగియున్న
నాదుమట్టిగలంతియ మీఁద నీకు
నేల యవ్యాజకృపగల్గె? యెఱుఁగఁ జాల.

గీ. ఓయి! వైణిక వాంశిక గాయకాళి
చూపి తమతమ సంగీత నైపుణంబు
నిన్ను నానందపఱచుచు నున్న నేల
నాదు కూన రాగము విను నాదరంబు?

౬

గీ. అలలు కాలసర్పము పడగల విధానఁ
బైకి నాల్కలు గోరియు వచ్చుచుండె;
యముని సైనికసందోహమనఁ దిమింగి
లాది జంతువుల్ తట్టుముట్టాడుచుండె;

కుటిలమృత్యుదేవత కంఠకుహరములన
నెసఁగు నావర్తములు వివరించియుండె;
జవ్వనను బలివేయు కసాయి యొకఁడు
వాఁడికత్తితోఁ బైనుండి వచ్చుచుండె
ఓయి యమృతశకుంతమా! యొక్కమారు
వెలయు సపరంజి రెక్కలు విప్పివచ్చి
పైనివ్రాలి నీకాళులలోన నన్ను
గుచ్చికొనిపోయి కాపాడఁగోరినాఁడ.

౭

గీ. జగతిఁగల సర్వజంగమ స్థావరములు
నాదుజన్మలమూర్తులై నాకుఁదోఁచుఁ
దారకలు దేవ! నీకృపాధార సిద్ధిఁ
గొన్నసిద్ధులమూర్తులై చెన్నుమెఱయు.

౮

గీ. కడలికరుడులగమినాదు కలుషములకుఁ
బ్రతికృతులటంచుఁ ఫేనాక్షరముల వ్రాసి
నాకుఁ జూపుచునున్నా, వనేకగతుల
దేవ! తత్ప్రతికార మార్గంతు నిన్నె.

౯

గీ. నిన్ను సాక్షాత్తుగాఁ గాంచనేని నట్టి
మాదృశులను ననుగ్రహింపంగఁ దలఁచి

పుడమిపై నీ బుణ్యక్షేత్రముల మిషమునఁ
దావక కటాక్షముల నిల్పినావె! దేవ!

౧౦

గీ. మూఢపశుజన్మఁ దప్పించి ఘూర్ణ కృపను
దేవ! నరజన్మమును బ్రసాదించినావు;
కాని తొలిజన్మధర్మ మేకారణమున
న్యాయ్యాపరివర్తనంబుఁ జేయవు? మహాత్మ!

౧౧

గీ. నిను జపించుచుఁ గూర్చుండ నిశ్చలముగ
నన్యసంకల్పపక్షి చయంబు వచ్చి
వ్రాలు నాదగు చిత్తంబుపైని; విసరి
మూడ్కి మొడిసెలగమివెలార్పుమ మహాత్మ!

౧౨

గీ. కడఁగి యెప్పటికప్పుడే కడిగి తుడుచు
చున్నఁ బైనుండిరాలుచునుండె దుమ్ము
నామనోదర్పణంబున; నాథ! కప్పు
మా! భవత్కృపాచ్ఛాదనాంబరము దాన.

౧౩

గీ. పుడమి నాజీవితంబొక ముడికికాల్వఁ
జేసి యెల్లకల్మషరాశి చేరనిందుఁ

పెక్కుతూముల నిర్మించి పెట్టితేల !
పంటకాల్వగ దానిమార్పఁదగు దేవ ?

౧౪

గీ. నీమహాశక్తి శైవాలినీర్ఝరంబు
కొండపయినుండవలె జీవకోటిపైనిఁ
బడుచు సర్వోన్ముఖముగాఁ బాఱుచుండి
క్షితినిఁ గల్యాణవంతంబుఁ జేయుదేవ !

౧౫

గీ. కేలులేదు ; గ్రహింతువు , కాలులేదు ;
పఱతు , కన్నులేదు కనుదు ; మఱియువీను
లేదు వినుదు ; నీచరితముల్ దేవ ! భువిని
నశ్రుతచరంబులును నద్భుతావహములు.

౧౬

గీ. నిను సమీపింపఁగావలెనని యనంత
కాలములనుండి యత్నింతు గాఢముగను
దేవ ! కకుబంతరేఖమాదిరిగ దవ్వ
దవ్వులకుఁ బాఱ నిన్నెట్లు దగ్గఱింతు ?

౧౭

గీ. నాదువదన ధారాంబు యంత్రింబుచుండె
విధవిరామంబు లేకెల్ల వేళలందు

గానపూరంబుఁ బాఱించి దానిచేత
నిత్యమభిషేక మొనరింతు నీకు దేవ!

౧౮

గీ. కన్ను దెలిదమ్ములును మనఃకైరవంబు
నడుగుఁదామర దోయియు హస్తకోక
నదము లివ్వన్ని గలిపి దండగను గ్రుచ్చి
తండ్రి! నీకు సమర్పింపఁ దలఁచినాఁడ.

౧౯

గీ. నాదు పిల్లనగ్రోవిని నూఁది దేవ!
తావకాలయమంటప స్తంభములను
జిగురువెట్టంగ నొనరించి శీతలమగు
ఛాయమానంబు నిర్మింతు హాయినింతు

౨౦

గీ. ధాటి నానైపుణకుఁ బాఱు త్వత్కృపాత
రంగిణికి దేవ! నాదు ప్రారబ్ధకర్మ
పర్వతంబయి యాతంక పఱుప నకట!
తప్పుకొని ప్రక్కవాటుగా దాఁటిపోయె.

౨౧

గీ. తావకపదాంబురుహ సన్నిధానమందు
మోఁకఱిలియుంటిఁ గేల్దోయి మోడ్చి దేవ!

త్వత్కటాక్ష పుష్పాక్షతల్ దయదలిర్పఁ
జల్లి దీవింతువన్న యాశనువహించి.

౨౨

గీ. ప్రభుఁడవా ? లోకములకు సేవకుఁడవా ? త్వ
దీయ సత్యపథంబును దెలియకుంటిఁ,
బ్రభుఁడవేనిఁ ద్రిప్పుము సుమార్గమునకు మము,
సేవకుఁడవేని మాయాజ్ఞ సేయుమయ్య !

౨౩

గీ. ఒక్కపువ్వు నొసంగినఁ బెక్కుఫలము
లొక్కతృణము సమర్పింపఁ బెక్కుకోట్ల
ధనములిత్తువు ; నీ యంగడివి లభించు
రాగిపైసకు రతనాల రాసిదేవ !

౨౪

గీ. మామక కటాక్ష భూషణమాలికలను
లలితముగఁదావకాంగం బలంకరించి
చిత్తపీఠంబుపైని నాసీనుఁ జేసి
నిను గుఱించి గీతములు పాడుకొనుదు దేవ !

౨౫

గీ. నాదు జీవితగాథ లెన్నటివి నాఁడె
తెల్పుచుంటి నాగానతంత్రిలతమీఁద

సత్యవశ్యంబులగు ననేకాంశములకు
నోయి ! ప్రత్యుత్తరము గోరుచున్నవాఁడ.

౨౬

క. ఓసి ! పుష్పాంజలీ ! నీ యొకొక్కపువ్వు
నాకు నొక్కొక్క మూతియై నాదు హృదయ
వేదనలు సహస్రముఖాల వెల్లడించి
దేవదేవుని కృపను సాధింపఁబోమ్మ !

౨౭

గీ. నిన్నుఁగన నాకు నిపుడున్న కన్నుదోయి
చాలదనియందువా ? యట్లు చాలకున్నఁ
జాలినట్టిది కల్పింపఁజాలవే ? యె
దో ? నెపము వెట్టి తప్పించుదువు మొగంబు.

౨౮

గీ. నను భవత్పరిచారక జనమునందు
నెలమిఁగడవానిగానైన నిలువనిమ్ము
నిత్యమును నీదు దివ్యమందిరమునూడ్చి
కొలుచుచుందును నెల్లవేళలను దేవ ?

౨౯

సీ. పద్మముల్ గావు నీ పాదముల్ నామనో
భ్రమరంబులకుఁ జంపకములుగాని
వనజారిగాఁడు నీవదనంబు నానేత్ర
కువలయద్వయికిని సవితగాని
సుమవృష్టిగాదు నీచూడ్కులనుండి నా
పయిరాలునది బాణపటలిగాని
అమృతంబుగాదు నీహాసచంద్రిక నన్నుఁ
గనువేళఁ బెనువిషాకరము గాని

గీ. అభయదముగాదు నీదైన హస్తశాఖ
కరుణమాలి నన్ జళిపించు కత్తిగాని
యిట్టివిపరీత రూపంబు నీవు దాల్పఁ
గటకటా! దేవ! నాపాపకర్మమేమి?

30

సీ. ఒకసారిబర్హి శాబకములతోఁ గూడి
యందంబుగా లాస్యమాడినట్లు
ఒకతేపఁ జంద్రచంద్రికల మవ్వంబును
నవ్వంగఁ గలకల నవ్వినట్లు
ఒకమారు మబ్బులందున్న చంద్రికళనా
నడరుచు దోబూచు లాడినట్లు

ఒకసారి మందానిలోదయంబై సట్టి
వేగఁబోక సికారు వెడలినట్లు

గీ. దాఁగిమూఁతలనాడుచు దాఁగినట్లు
చిలుకపలుకులతో నన్నుఁ బిలిచినట్లు
గుసగుసలువల్కఁ జెవిచెంతఁ గూరుచున్న
యట్లునాస్వామి నాసఖుండాత్మఁదోఁచు.

౩౧

సీ. బాలరంభాస్తంభ జాలసౌభాగ్యంబు
మొత్తంబుగాఁబోఁత పోసినట్లు
కమనీయమల్లికా సుమపరీమళరేఖ
గట్టిగాఁ బెనుగడ్డ కట్టినట్లు
మానితహైయంగ వీనమార్దవభూతి
చెన్నొందఁగాఁబోరిగుస్సేసినట్లు
సలలితమాకందఫలరస సంపత్తి
పెల్లుననాకృతిఁ దాల్చినట్లు

గీ. ముగ్ధమధురంబునున్ జగన్మోహనంబు
శాంతిసంబద్ధమగు భవచ్చారురూప
మకట! నాదగుపాప వీచికలుగప్పి
కానఁబడకుండఁజేసె; నాగతియిఁకేమి?

౩౨

గీ. నిన్ను ముద్దాడుచున్నట్లు నిశ్చయించి
నాకుమూఁకని ముఖచుంబనంబు లిడుదు:
నిన్నుఁ గౌఁగిలిఁ గొనునట్లు నిశ్చయించి
నా ప్రియాలింగనంబు గొనర్తు దేవ!

౩౩

గీ. నాయికానాయకప్రతినాయకులయుఁ
దొడరి చేటీకిరాత విదూషకులయు
భూమికల నీవొకండవ పూనిపూర్ణ
నాటకముఁ జిత్రమాడుచున్నావు దేవ!

౩౪

గీ. వేయికన్నులతోఁ గనిపెట్టుచుంటి
నెపుడు తప్పించుకొనుచుఁ బోయెదవె! నాదు
వజ్రపుఁగోటనుండియు బయలికనుచు
నెఱుఁగనే త్రోవ వెలికిఁ బోయితివో? దేవ!

౩౫

మ. గుడికట్టించియు మూర్తిమంతుఁడగు నీకున్ మూర్తిఁ గల్పించి యే
ర్పడనో దేవ! పసిండిదువ్వలువలం బైఁగప్పి పూదండలన్
మెడలోఁ బైచి సహస్రనామములతో నిన్నుం బ్రశంసించుచుం
గడుబత్తిం గుసుమంబులన్ దళములన్ గావించెదం బూజలన్

౩౬

చ. కమఁబొగచూరినల్లఁబడి కాంతియడంగిన గాజుగొట్టముం
గడిగియుసీటితో విమలకాంతియుతంబుగఁ జేసియున్న న
ప్పుడెనుసిబాటినల్లఁబడి పోవుచు దివ్వెవెలుంగుఁ దగ్గఁ జే
సెదు; విది స్నేహదోషమున చేసియొ! యెట్టికఁ గాంతువస్తువున్

౩౭

గీ. ప్రాహ్ణసాయాహ్నవేళలఁ బ్రత్యహంబు
నేస్తులంజూడఁబోయెను నీవుదారి
మధ్యనున్నది యోప్రభూ! మద్గృహంబు
కాన దయసేయఁగా దవ్వుగాదు నీకు.

౩౮

గీ. తరుల చిగురాకు కదలికల్ డాలఁగాంచి
వాని చల్లని నీడఁ బూఁబానుపయి
శాంతముగ నీవు పండ నిశ్శబ్దముగను
నాకుఁ దెలుపుచున్న చందమున బ్రమసి
గట్లను బుట్టలను దాఁటి కాల్వలీఁది
పోయికని యాత్రమునఁ దెల్లఁ బోయినాఁడ.

౩౯

గీ. నీమహాసౌధపుర ద్వార భూమికడకు
వచ్చి గొంతెత్తి పిలిచితిఁ బలుతడవలు

'ఓ' యనెడుమాట వినఁబడదొక్కటియును
ఉంటివో! లేదో? తెలియరాదింట నీవు.

౪౦

మ. నడిరేయయ్యెఁ బ్రశాంతనిద్రఁగొని యున్నారింటివారెల్ల రి
ప్పుడు, శాంతిం జెనువృక్షమర్మరరవంబుల్ ఝిల్లికారావముల్;
తడవుం జేయక రమ్మ! మిత్రమణి! మత్సౌధాగ్రముపైఁ జేరి హే
ప్పెదము మోదమ్మున నల్పకౌందమిషదక్షీణాంబుగామంత్రణుల్

౪౧

గీ. వినియు నాజీవిత గ్రంథమును బుధేంద్ర!
దోషముల్ సవరించి తద్గుణలవంబుఁ
బెంపొనర్చి రసస్ఫూర్తి వెలయఁజేయు
నంకితమొనర్తు నీకు నత్యాదరమున.

౪౨

శా. ఆకాశంబదివంచి శీర్షము నమస్యం జేయు; భూదేవి యా
శాకాండంపుఁగరంబులెత్తి మనవిం జల్పున్; గిరిశ్రేణి దం
డాకారంబుగ వ్రాలి మ్రొక్కెడు; సమస్తాబ్ధుల్ భవత్ప్రార్థనా
శ్లోకౌఘంబు జగత్ప్రభూ! తగఁబఠించుం బ్రోచ్చకంఠంబులన్

౪౩

సీ. సెలయేఱులార! మీసలలితసలిలంబు
భక్తియుక్తంబుగాఁ బాద్యమిందు

లతలార ! మీమృదుళము లైన పుష్పమం
జరులనర్ఘ్యంబు లొసంగుఁడమ్మ !
తరులార ! మీదివ్యతరఫలబృందమా
హారమర్పింపుఁడాప్యాయనముగ
పతగంబులార ! మీస్వాదువాక్కులతోడ
క్షేమవార్తలను బ్రశ్నింపుఁడయ్య !

గీ. ఆజగత్ప్రభుం డీ దినంబతిథియగుచు
నా కుటీరంబునకువచ్చు నన్నుఁదరింప
హర్షసమ్మూర్ఛితచిత్తుండనై తెలియక
ఆతనికి నపచారంబు సేతునేమొ ?

౪౪

ఎచ్చటెచ్చటనో ? దేవ ! యెఱుఁగకుండ
దాఁచియున్నావు నాపదార్థముల నెల్లఁ
బెద్దకాలంబునుండియు వెదకి వెదకి
విసుఁగు పుట్టెనుగాని కాన్పింపదొకటి

౪౫

నిదుర మేల్కాంచి మున్మున్న నెలవుఁదప్పి
కలుషభూయిష్ఠము భయానకము జుగుప్సి
తంబునగు నొక్క యంధకూపంబునందుఁ
బడి యునికిఁ గంటి సత్యమో ? స్వప్నమొక్కొ ?

౪౬

గగననైల్యంబు, శశికళంకంబు, వార్ధి
లవణభావంబు, హాలాహలంబు చేఁదు,
నాదుహృదయమాలిన్యంబు నాయదెల్లు ;
మాపు దివ్యౌషధినొసంగుమా! మహాత్మ!

౪౭

శా. ఏతీర్థంబులఁ గ్రుంకులాడితినొ? మున్నే వేల్పుఁబూజించి సం
ప్రీతుం జేసి వరంబులం గొనితినో? వేదంబులన్ నాల్గిటిన్
వేమారుల్ పఠియించినానొ? నరజ్ఞానిజన్మముం గొందగన్
భూతవ్రాతమునన్ శుభేంద్రియగణంబుం బొంది శోభిల్లగన్,

ఉ. ఉత్తరకాలమందిటులె యుత్తమజన్మముఁ బొందఁ జేయ నే
సత్తెప, మెట్టిహీనమగు జన్మము కల్గునొ! యింకనాకునం
చుత్తలపాపుతో హృదయమూఁటఁగాంచక కూరుచుండి వె
ఱ్ఱిత్తినరీతి నేఁడు జనులెల్లరు నర్థముగాక చూడఁగన్.

౪౮

నాఁటినది నింబబీజమానాఁడు; నేఁడు
చూతఫలమును గాంక్షించి చూచుచుంటి
మూర్ఖుఁడనొ? వెఱ్ఱివాఁడనో? పోల్పలేను
నా ప్రయత్నంబులకు నాకె నవ్వువచ్చు.

౪౯

గీ. శాద్వలమునకు సాయాహ్నసమయమందు
నేగుదెంతువు నీవని యెప్పటివలెఁ
బోయి కూర్చుండితినిఁ బ్రొద్దుపోవుదాఁక
నీవు రాలేద కారణం బేమొ! సఖుఁడ !

గీ. వేగుఁబోకల వాహ్యాళి కేగునపుడు
నాదు గదివద్ద కరుదెంచి నన్నుఁ బిలుతు
ననుచు నీకయి వేచియుంటినిఁ జిరంబు
నీవు రాలేద కారణం బేమొ ? సఖుఁడ !

గీ. వచ్చి భోజనవేళకుఁ బ్రక్కఁ గూరు
చుండి ముచ్చటలాడుచు నుందువనుచుఁ
గాచుకొనియుంటి నే నొంటిగంట దాఁక
నీవు రాలేద కారణంబేమొ ? సఖుఁడ !

౫౦

కం. అతటంబులైన నా జీ
విత గత దుఃఖపరీవాహ వితతుల తత్త
ద్గతులెన్నని వినిపింతును ?
నితాంతమును విసుఁగుపుట్ట నీకును దేవా !